
Dohovor o právach dieťaťa

Distribúcia: VŠEOBECNÁ

CRC /C/GC/13

18. apríl 2011

Pôvodné znenie: ANGLIČTINA

VÝBOR PRE PRÁVA DIEŤAŤA

Tridsiate štvrté zasadnutie

19.september - 3.október 2003

VŠEOBECNÝ KOMENTÁR č. 13 (2011)

Právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násilia

OBSAH

I. Úvod.....	3
II. Ciele.....	6
III. Násilie v živote detí.....	6
IV. Právna analýza článku 19.....	8
V. Interpretácia článku 19 v širšom kontexte Dohovoru.....	23
VI. Národný koordinačný rámec pre riešenie násilia páchaného na deťoch.....	25
VII. Zdroje pre vykonávanie a potreba medzinárodnej spolupráce.....	28

I. Úvod

1. V článku č.19 sa uvádza:

„1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

2. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.“

2. **Odôvodnenie všeobecného komentára.** Výbor pre práva dieťaťa (ďalej len „výbor“) vydáva tento všeobecný komentár k článku 19 Dohovoru o právach dieťaťa (ďalej len „Dohovor“) kvôli alarmujúcemu rozsahu a intenzite násilia páchaného na deťoch. Treba masívne posilniť a rozšíriť opatrenia na ukončenie násilia, pretože len takto sa podarí naozaj zastaviť tieto praktiky ohrozujúce rozvoj detí a rozvinúť potenciál nenásilného riešenia konfliktov v spoločnostiach.

3. **Prehľad.** Všeobecný komentár vychádza z nasledujúcich základných predpokladov a pozorovaní:

- i. „Žiadne násilie páchané na dieťati nie je ospravedlniteľné; všetkému násiliu na deťoch sa dá predchádzať“;¹
- ii. Prístup k starostlivosti o dieťa a ochrane založený na právach dieťaťa si vyžaduje paradigmatický posun k rešpektovaniu a presadzovaniu ľudskej dôstojnosti a telesnej a duševnej integrity detí ako jednotlivcov, ktorí sú nositeľmi práv, na rozdiel od ich primárneho vnímania ako „obetí“;
- iii. Z hľadiska koncepcie dôstojnosti je nevyhnutné, aby bolo každé dieťa uznané, rešpektované a chránené ako nositeľ práv a jedinečná a cenná ľudská bytosť s individuálnou osobnosťou, konkrétnymi potrebami, záujmami a súkromím;
- iv. Princíp právneho štátu by sa mal vzťahovať v plnej miere na deti, rovnako ako sa vzťahuje na dospelých;
- v. Právo dieťaťa na vypočutie a prihliadanie na jeho názory je treba rešpektovať systematicky vo všetkých rozhodovacích procesoch; príprava detí na bezpečné riešenie zložitých situácií a ich participácia by mali byť ústredným bodom stratégií a programov starostlivosti a ochrany;
- vi. Treba rešpektovať právo dieťaťa, aby bol prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí jeho najlepší záujem, najmä v situáciách, kedy sa dieťa stane obeťou násilia, ale aj vo všetkých preventívnych opatreniach;
- vii. Nesmierne dôležitú úlohu zohráva primárna prevencia všetkých foriem násilia prostredníctvom služieb verejného zdravotníctva, vzdelávania a sociálnych služieb;
- viii. Výbor uznáva prvoradé postavenie rodín, vrátane širšej rodiny, v starostlivosti a ochrane dieťaťa aj v prevencii násilia. Zároveň však pripúšťa, že väčšina násilia sa odohráva v kontexte rodiny a preto je v čase, kedy sa dieťa stane obeťou zlého

---

¹ Správa nezávislého experta pre štúdiu OSN o násilí páchanom na deťoch (A/61/299), ods.1.

zaobchádzania alebo utrpenia v rodine, nevyhnutné zasiahnuť a poskytnúť mu podporu;

- ix. Výbor má tiež vedomosti o rozšírenej praxi násilia páchaného na deťoch v štátnych inštitúciách a zo strany štátnych aktérov, vrátane škôl, opatrovateľských centier, domovov sociálnych služieb, väzobných a justičných inštitúcií, ktorá môže vyvrcholiť až mučením a zabitím dieťaťa, ako aj o násilí na deťoch, ktoré často využívajú ozbrojené skupiny a štátne armádne zložky.
4. **Vymedzenie pojmu násilie.** Na účely tohto všeobecného komentára sa „násilie“ chápe ako „všetky formy telesného alebo duševného násilia, ubližovania, zneužívania, zanedbávania alebo nedbanlivého zaobchádzania, trýznenia alebo vykorisťovania, vrátane sexuálneho zneužívania“ ako sa uvádza v článku 19 ods.1 Dohovoru. Pojem „násilie“ bol v tomto dokumente zvolený v súlade s terminológiou používanou v Štúdiu OSN o násilí páchanom na deťoch z roku 2006, aby reprezentoval všetky formy ubližovania deťom uvedené v článku 19 ods.1 Dohovoru, napriek tomu, že skutočnú váhu majú iné pojmy používané na opis druhov ublíženia (telesné ublíženie, zneužitie, zanedbávanie alebo nedbanlivé zaobchádzanie, trýznenie a vykorisťovanie).² V bežnej reči sa pojem „násilie“ často chápe len ako fyzické ublíženie a/alebo zámerné ublíženie. Výbor však dôrazne prízvukuje, že pojem „násilie“ zvolený v tomto všeobecnom komentári sa nesmie interpretovať spôsobom, ktorý by znižoval dopad alebo potrebu riešenia nefyzických alebo nezámerných foriem ublíženia (ako napr. zanedbávanie alebo psychické týranie).
5. **Povinnosti zmluvných strán dohovoru a zodpovednosť rodiny a ďalších zainteresovaných strán.** Odkazy na „zmluvné strany dohovoru“ súvisia s povinnosťami zmluvných štátov chopiť sa svojich povinností voči deťom nielen na štátnej úrovni, ale aj na úrovni regiónov a samospráv. Týmito osobitnými povinnosťami sú povinná starostlivosť a povinnosť predchádzať násiliu alebo porušovaniu ľudských práv, povinnosť chrániť detské obeť a svedkov pred porušovaním ľudských práv, povinnosť vyšetriť a potrestať zodpovedné osoby a povinnosť umožniť prístup k náprave porušení ľudských práv. Bez ohľadu na to, či k násiliu príde, majú zmluvné strany dohovoru pozitívnu a aktívnu povinnosť podporovať rodičov a ostatných opatrovateľov a pomáhať im zabezpečiť v rozsahu ich schopností a finančných možností a s prihliadnutím na rozvíjajúce sa schopnosti dieťaťa, životné podmienky nevyhnutné pre rozvoj dieťaťa (čl. 18 a 27). Zmluvné strany dohovoru sú ďalej povinné zabezpečiť, aby všetky osoby, ktoré v kontexte svojho povolania zodpovedajú za prevenciu a ochranu pred násilím a za odozvu na násilie, ako aj osoby pracujúce v justičných systémoch, plnili potreby detí a rešpektovali ich práva.
6. **Vývoj všeobecného komentára č. 13.** Súčasný všeobecný komentár vychádza z existujúceho súboru usmernení poskytnutých výborom v jeho preskúmaníach správ zmluvných strán dohovoru, z príslušných záverečných pozorovaní a odporúčaní dvoch dní všeobecnej diskusie o násilí páchanom na deťoch uskutočnených v roku 2000 a 2001, všeobecného komentára č. 8 (2006) o práve dieťaťa na ochranu pred telesnými trestami a inými krutými alebo ponižujúcimi formami trestania a odkazov v iných všeobecných komentároch na tému násilia. Komentár poukazuje na odporúčania správy nezávislého experta z roku 2006 pre Štúdiu OSN o násilí páchanom na deťoch (A/61/299) a vyzýva všetky zmluvné strany dohovoru, aby bezodkladne implementovali tieto odporúčania. Upozorňuje na podrobné pokyny dostupné v Usmerneniach pre náhradnú starostlivosť o deti.³ Zároveň upozorňuje aj na expertízu a skúsenosti agentúr OSN, vlád,

² Preklad Dohovoru do iných jazykov nemusí nevyhnutne obsahovať presné ekvivalenty anglického pojmu „violence“ (násilie – pozn.prekl.).

³ Rezolúcia Valného zhromaždenia č. 64/142, príl.

mimovládnych organizácií, komunitných organizácií, rozvojových agentúr a detí samotných, ktoré môžu poslúžiť pri zavádzaní článku 19 do praxe.⁴

7. **Článok 19 v kontexte.** Výbor uznáva, že:
- a) Článok 19 je jedným z mnohých ustanovení Dohovoru priamo súvisiacich s násilím. Ďalej v súvislosti s článkom 19 uznáva priamu relevantnosť Opčného protokolu o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii a Opčného protokolu o účasti detí v ozbrojených konfliktoch. Napriek tomu je výbor presvedčený, že článok 19 je ústredným ustanovením, ktorým sa musia zaoberať diskusie a stratégie zamerané na riešenie a odstránenie všetkých foriem násilia v širšom kontexte Dohovoru;
  - b) Článok 19 zásadne súvisí aj so širokou škálou ustanovení Dohovoru, ktoré sa priamo netýkajú násilia. Okrem článkov obsahujúcich práva, ktoré sú identifikované ako princípy Dohovoru (pozri oddiel V. tohto komentára), je treba vykonávanie článku 19 situovať aj do kontextu článkov 5, 9, 18 a 27;
  - c) Právo detí na rešpektovanie ich ľudskej dôstojnosti, telesnej a duševnej integrity a rovnakej ochrany podľa zákona sa uznáva aj v ďalších medzinárodných a regionálnych ľudskoprávných zmluvách;
  - d) Vykonávanie článku 19 si vyžaduje spoluprácu národných, regionálnych a medzinárodných ľudskoprávných orgánov, mechanizmov a agentúr OSN;
  - e) Predovšetkým treba spolupracovať so špeciálnym zástupcom Generálneho tajomníka pre násilie páchané na deťoch, ktorý má mandát podporiť vykonávanie odporúčaní štúdie OSN o násilí páchanom na deťoch v úzkej spolupráci s členskými štátmi a širokým spektrom partnerov, vrátane agentúr a organizácií OSN, organizácií občianskej spoločnosti a detí, s cieľom zaistiť právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násilia.
8. **Šírenie.** Výbor odporúča, aby zmluvné strany dohovoru šírili tento všeobecný komentár na úrovni vládnych a správnych štruktúr, sprístupnili ho rodičom, iným opatrovníkom, deťom, profesijným organizáciám, komunitám a širokej občianskej verejnosti. Na jeho šírenie treba využiť všetky cesty, vrátane tlače, internetu a vlastných detských komunikačných prostriedkov. Bude ho treba preložiť do príslušných jazykov, vrátane znakového jazyka, braillovho písma a ľahko čitateľných formátov pre deti s postihnutím. Zároveň bude potrebné sprístupniť aj verziu upravenú tak, aby bola vhodná pre deti, zorganizovať workšopy a semináre, zabezpečiť podporu diskusie o jeho implikáciách a najlepšom spôsobe vykonávania špecifickú pre jednotlivé vekové skupiny a stupeň zdravotného postihnutia a začleniť ho do školenia odborných pracovníkov zaoberajúcich sa deťmi.
9. **Požiadavky na predkladanie správ o vykonávaní Dohovoru.** Výbor odkazuje zmluvné strany dohovoru na požiadavky na predkladanie správ uvedené v Usmerneniach pre predkladanie správ súvisiacich s dohovormi (CRC/C/58/Rev.2 a Kor.1), vo všeobecnom komentári č. 8 (ods. 53) a záverečných pozorovaniach výboru prijatých po dialógu so zástupcami zmluvných strán dohovoru. Tento všeobecný komentár konsoliduje a špecifikuje opatrenia, o ktorých majú zmluvné strany dohovoru informovať vo svojich správach predkladaných podľa čl. 44 Dohovoru. Výbor ďalej odporúča, aby zmluvné strany dohovoru do svojich správ začlenili aj informácie o pokroku v implementovaní odporúčaní štúdie OSN o násilí páchanom na deťoch (A/61/299, ods. 116). Správy by mali informovať o zákonoch a iných predpisoch prijatých na zákaz násilia a za účelom intervencie v prípadoch, kedy sa násilie vyskytne, aj o opatreniach na

---

⁴ Pozri Usmernenia o súdnictve v záležitostiach týkajúcich sa detských obetí a svedkov zločinu (Rezolúcia Výboru pre sociálne a hospodárske práva č. 2005/20, príloha).

predchádzanie násiliu a o činnostiach zameraných na zvyšovanie povedomia a podporu pozitívnych nenásilných vzťahov. V správach ďalej treba konkretizovať, kto zodpovedá za dieťa a rodinu v každej etape intervencie (vrátane prevencie), jeho zodpovednosti, v akom štádiu a za akých okolností môžu pracovníci zasiahnuť a ako jednotlivé sektory vzájomne spolupracujú.

10. **Doplnkové zdroje informácií.** Výbor tiež vyzýva agentúry OSN, národné ľudskoprávne inštitúcie, mimovládne organizácie a iné kompetentné orgány, aby mu poskytli relevantné informácie o právnom stave a prevalencii všetkých foriem násilia a pokroku v jeho odstraňovaní.

II. Ciele

11. **Snahou tohto všeobecného komentára je:**

- a) usmerniť zmluvné strany dohovoru v pochopení ich povinností vyplývajúcich z čl. 19 Dohovoru – zakázať, predchádzať a reagovať na všetky formy telesného a duševného násilia, ublíženie, zneužívanie, zanedbávanie a nedbanlivé zaobchádzanie, trýznenie alebo vykorisťovanie detí, vrátane sexuálneho zneužívania, v dobe, kedy sú zverené do starostlivosti svojich rodičov, právnych zástupcov alebo iných osôb, ktoré sa o nich starajú, vrátane štátnych aktérov;
- b) načrtnúť zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia, ktoré musia zmluvné strany dohovoru prijať;
- c) prekonať izolované, roztrieštené a reakčné iniciatívy zamerané na riešenie starostlivosti o dieťa a jeho ochranu, ktoré majú len obmedzený vplyv na prevenciu alebo odstraňovanie všetkých foriem násilia;
- d) presadzovať holistický prístup k vykonávaniu článku 19 vychádzajúci z celkovej perspektívy Dohovoru týkajúcej sa zabezpečenia práva detí na prežitie, dôstojnosť, prosperitu, zdravie, rozvoj, účasť a nediskrimináciu, ktorej naplnenie nesmie ohrozovať násilie;
- e) poskytnúť zmluvným stranám dohovoru a ostatným zainteresovaným stranám základ pre prípravu koordinačného rámca na odstránenie násilia prostredníctvom komplexných opatrení starostlivosti a ochrany založených na právach dieťaťa;
- f) zdôrazniť potrebu rýchleho konania zmluvných strán dohovoru v plnení ich záväzkov vyplývajúcich z článku 19.

III. Násilie v živote detí

12. **Výzvy.** Výbor berie na vedomie a víta množstvo iniciatív vlád a ďalších strán zameraných na prevenciu a odzvu na násilie páchané na deťoch. Napriek vynaloženému úsiliu sa existujúce iniciatívy vo všeobecnosti javia ako neúčinné. Právny rámec väčšiny zmluvných strán dohovoru stále nezakazuje všetky formy násilia namiereného voči deťom a aj tam, kde takéto zákony existujú, presadzujú sa často nedostatočne. Rozšírené spoločenské a kultúrne postoje a prax násilie ospravedlňujú. Vplyv prijatých opatrení limitujú nedostatočné poznatky, údaje a chápanie násilia páchaného na deťoch a jeho hlavných príčin, reakčné úsilie zameriavajúce sa na príznaky a následky namiesto príčin a stratégie, ktoré sú skôr roztrieštené než integrované. Nedostatočné sú aj zdroje vyčlenené na riešenie tohto problému.
13. **Imperatív dodržiavania ľudských práv.** Zmluvné strany dohovoru sú podľa Dohovoru povinné riešiť a odstraňovať rozšírenú prevalenciu a incidenciu násilia páchaného na

deťoch. Na dosiahnutie dodržiavania úplného súboru práv dieťaťa zakotveného v Dohovore je nevyhnutné zabezpečiť a presadzovať základné práva detí na rešpektovanie ich ľudskej dôstojnosti a telesnej a duševnej integrity prostredníctvom predchádzania všetkým formám násilia. Všetky argumenty prednesené v tomto dokumente posilňujú, ale nenahrádzajú, imperatív dodržiavania ľudských práv. Stratégie a systémy prevencie a odozvy na násilie musia vychádzať z prístupu založeného na právach dieťaťa, nie iba z prístupu zabezpečenia blaha dieťaťa. (Pre ďalšie podrobnosti pozri ods. 53).

14. **Spoločenský rozvoj a príspevok detí.** Rešpektujúce, podporujúce prostredie výchovy bez násilia pomáha deťom uvedomiť si vlastnú osobnosť a rozvíja v nich sociálne, zodpovedné a aktívne občianstvo prispievajúce k zveľad'ovaniu miestnej komunity aj širšej spoločnosti. Výskum ukázal, že deti, ktoré nezažili násilie a zdravo sa vyvíjajú, sa v detstve i dospelosti menej pravdepodobne dopúšťajú násilia. Predchádzanie násiliu v jednej generácii znižuje pravdepodobnosť jeho výskytu v nasledujúcej. Vykonávanie článku 19 je preto kľúčovou stratégiou znižovania a prevencie všetkých foriem násilia v spoločnostiach a podpory „sociálneho pokroku a lepšej životnej úrovne“ ako aj „slobody, spravodlivosti a mieru vo svete“ pre „ľudskú rodinu“, v ktorej deti majú rovnaké miesto a hodnotu ako dospelí (preambula Dohovoru).
15. **Prežitie a vývoj – devastujúce účinky násilia páchaného na deťoch.** Násilie závažným negatívny spôsobom ovplyvňuje prežitie detí a ich „telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj“ (čl. 27, ods. 1) ako sa uvádza ďalej:
  - a) Krátkodobé a dlhodobé zdravotné dôsledky násilia na deťoch a týrania sú všeobecne známe. Zahŕňajú: ublíženie na zdraví s následkom smrti, ublíženie na zdraví bez usmrtenia (s možným trvalým poškodením zdravia a invaliditou); telesné zdravotné problémy (vrátane neprospievania, neskôr pl'úcnych, srdcových, pečeňových ochorení a ochorení prenosných pohlavným stykom); kognitívne poškodenia (vrátane neprospievania v škole a práci); psychologické a emocionálne následky (pocit odmietnutia a opustenia, neschopnosť vytvoriť si puto s inou osobou, trauma, strach, úzkosť, neistota a zničené sebedovomie); duševné zdravotné problémy (úzkostné a depresívne poruchy, halucinácie, výpadky pamäte a pokusy o samovraždu); a správanie ohrozujúce zdravie (zneužívanie návykových látok, veľmi skorý začiatok pohlavného života);
  - b) Negatívne dôsledky pre rozvoj a správanie (absencie v škole, agresívne, asociálne, sebazničujúce správanie a deštruktívne medziľudské vzťahy) môžu, medzi iným, byť príčinou zhoršenia vzťahov, vylúčenia zo školy a konfliktu so zákonom. Existujú dôkazy, že vystavenie násiliu zvyšuje riziko ďalšej viktimizácie dieťaťa a akumulácie násilných zážitkov, vrátane neskoršieho zamerania násilia na vlastného partnera.⁵
  - c) Vplyv štátnych politik „nulovej tolerancie“ ako odozvy na detské násilie je vo vzťahu k deťom, ale najmä mládeži, zvlášť deštruktívny, pretože ako trestajúci prístup deti viktimizuje tým, že na násilie reaguje ešte väčším násilím. Za vznikom takýchto politik často stoja obavy verejnosti o bezpečnosť občanov a vysoká pozornosť venovaná týmto problémom zo strany médií. Štátne politiky zamerané na bezpečnosť verejnosti musia prihliadať aj na základné príčiny trestných činov páchaných deťmi, pretože len tak budú schopné pretrhnúť bludný kruh násilia oplácaného násilím.

---

⁵ Pozri Paulo Sergio Pinheiro, nezávislý expert pre Štúdiu Generálneho tajomníka OSN o násilí páchanom na deťoch, Svetová správa o násilí páchanom na deťoch (Ženeva, 2006), s. 63-66.

16. **Cena násilia páchaného na deťoch.** Ľudské, sociálne a hospodárske dôsledky popierania práv detí na ochranu sú enormné a neakceptovateľné. Medzi priame náklady sa počítajú náklady na liečbu, právne a sociálne služby a náklady na náhradnú starostlivosť. Nepriame náklady zahŕňajú prípadné trvalé následky alebo invaliditu, psychologické škody a iné vplyvy na kvalitu života obeť, prerušenie alebo predčasné ukončenie vzdelávania a strata produktivity v ďalšom živote dieťaťa. Patria sem aj výdavky na nápravno-výchovný systém ako dôsledok trestných činov spáchaných deťmi, ktoré zažili násilie. Sociálne straty vyplývajúce z demografickej nerovnováhy zapríčinennej zabíjaním detí ženského pohlavia ešte pred ich narodením sú vysoké a zároveň sú potenciálnou hrozbou zvýšenia násilia zameraného na dievčatá v neskoršom veku – únosy, skoré alebo nútené manželstvá, obchodovanie na sexuálne účely a sexuálne násilie.

IV. Právna analýza článku 19

A. Článok 19 odsek 1

1. “... všetky formy ...“

17. **Žiadne výnimky.** Výbor vždy zastával pozíciu, že všetky formy násilia páchaného na deťoch, bez ohľadu na ich závažnosť, sú neprijateľné. Formulácia „všetky formy telesného alebo duševného násilia“ nedáva priestor na žiadnu úroveň legalizovaného násilia na deťoch. Frekvencia, závažnosť ujmy a zámer spôsobiť ujmu sa nepovažujú za nevyhnutnú podmienku definovania násilia. Zmluvné strany dohovoru sa môžu odvolávať na takéto faktory vo svojich intervenčných stratégiách, aby umožnili primeranú odozvu v záujme dieťaťa, ale definície nesmú podkopávať absolútne právo dieťaťa na ľudskú dôstojnosť, telesnú a duševnú integritu tým, že opíšu niektoré formy násilia ako právne a/alebo spoločensky akceptovateľné.
18. **Potreba definícií vychádzajúcich z práv dieťaťa.** Zmluvné strany dohovoru musia prijať národné štandardy prosperity, zdravia a rozvoja dieťaťa, pretože zabezpečenie týchto podmienok je konečným cieľom starostlivosti a ochrany dieťaťa. Na zákaz všetkých foriem násilia vo všetkých prostrediach a situáciách naznačených v článku 19 je treba prijať jasné vykonávacie právne definície. Definície musia zohľadňovať usmernenia vyslovené v tomto všeobecnom komentári, musia byť dostatočne jednoznačné, aby sa dali použiť a mali by byť uplatniteľné v rôznych spoločnostiach a kultúrach. Treba podporovať úsilie zamerané na medzinárodnú šandardizáciu definícií (pre uľahčenie zberu údajov a cezhraničnej výmeny skúseností).
19. **Formy násilia - prehľad.** Nasledujúci nevyčerpávajúci zoznam uvádzajúci formy násilia sa vzťahuje na všetky deti vo všetkých prostrediach a v prechode medzi jednotlivými prostrediami. Deti môžu zažiť násilie zo strany dospelých, ale násilie sa môže objaviť aj medzi deťmi. Okrem toho existujú aj prípady samopoškodzovania detí. Výbor si je vedomý toho, že formy násilia sa často vyskytujú súbežne a môžu prekračovať kategorizáciu tu použitú pre zjednodušenie ich rozlišovania. Všetkými formami násilia sú ohrozované rovnako deti oboch pohlaví, ale násilie má zároveň často aj rodový komponent. Napríklad dievčatá sú v porovnaní s chlapcami častejšie vystavované domácemu sexuálnemu násiliu a chlapci sa zas pravdepodobnejšie stretnú s násilím - alebo mu budú vystavení – v systéme trestného súdnictva. (Pozri tiež ods. 72 písm. b) o rodovom rozmere násilia).

20. **Zanedbávanie alebo nedbanlivé zaobchádzanie.** Zanedbávanie znamená neplnenie telesných a psychologických potrieb dieťaťa, zanedbávanie ochrany dieťaťa pred nebezpečenstvom alebo nezaregistrovanie dieťaťa u lekára, na matrike alebo na iných predpísaných miestach, či nezaistenie poskytovania služieb (zdravotných alebo iných), ktoré osoba zodpovedná za starostlivosť o dieťa mohla zaobstarat', vedela o nich a mala k nim prístup. Sem patrí:

- a) Telesné zanedbávanie: neochránenie dieťaťa pred ujmou⁶ zapríčinené okrem iného nedostatočným dohľadom alebo neuspokojením základných potrieb dieťaťa – primeranej stravy, bývania, oblečenia a základnej zdravotnej starostlivosti;
- b) Psychické alebo emocionálne zanedbávanie: odopieranie emocionálnej podpory a lásky, chronická nevšímavosť voči dieťaťu, „psychická nedostupnosť“ opatrovníkov, ktorá sa prejavuje prehliadaním náznakov a signálov dieťaťa a vystavovanie intímnemu partnerskému násiliu, zneužívaniu alkoholu a omamných látok;
- c) Zanedbávanie telesného a duševného zdravia dieťaťa: odopieranie nevyhnutnej zdravotnej starostlivosti;
- d) Zanedbávanie vzdelávania: nedodržiavanie zákonov ukladajúcich opatrovníkom dieťaťa zabezpečiť vzdelávanie detí prostredníctvom dochádzky do školy alebo iným spôsobom a
- e) Opustenie: prax vyvolávajúca veľké znepokojenie, ktorá v niektorých spoločnostiach nepomerne postihuje, okrem iných, deti narodené mimo manželstva a deti s postihnutím.⁷

21. **Duševné násilie.** „Duševné násilie“, na ktoré odkazuje Dohovor, sa často opisuje ako psychické, verbálne a citové týranie alebo zanedbávanie a môže zahŕňať:

- a) všetky podoby perzistujúcich poškodzujúcich interakcií s dieťaťom napr. dávanie dieťaťu na vedomie, že je bezcenné, nemilované, nechcené, ohrozené alebo, že dobré iba na to, aby plnilo potreby iných;
- b) strašenie, terorizovanie a vyhrážanie sa, vykorisťovanie a vydieranie, zavrhovanie a odmietanie, izolácia, ignorovanie a uprednostňovanie úspešnejšieho;
- c) odopieranie citovej odozvy; zanedbávanie duševného zdravia, zdravotných a vzdelávacích potrieb;
- d) urážky, nadávky, ponižovanie, znevažovanie, zosmiešňovanie a zraňovanie citov dieťaťa;
- e) vystavovanie domácemu násiliu;
- f) zatváranie do samotiek, izolácie a ponižujúcich či degradujúcich väzobných podmienok a
- g) šikanovanie a zasväcovanie nováčikov⁸ dospelými alebo inými deťmi, aj prostredníctvom informačno-komunikačných technológií ako sú mobilné telefóny a internet (známe ako „kyberšikanovanie“).

⁶ Zmluvné štáty sú povinné podporovať opatrovníkov v prevencii nehodám (čl. 19 a čl. 24 ods. 2 písm. e)).

⁷ V mnohých krajinách rodičia a opatrovníci opúšťajú svoje deti, pretože žijú v chudobe a nemajú prostriedky na ich podporu. Podľa definície zanedbávanie znamená neposkytnutie starostlivosti, keď rodičia majú prostriedky na naplnenie potrieb svojho dieťaťa. Výbor často naliehal na zmluvné strany dohovoru, aby „poskytovali rodičom a právny zástupcom dieťaťa primeranú pomoc pri plnení ich výchovných povinností“ (čl. 18 ods. 2 Dohovoru).

⁸ „Zasväcovanie“ (angl. hazing) označuje rituály a iné činnosti zahŕňajúce zastrašovanie, násilie a ponižovanie používané ako prostriedok iniciácie osoby do skupiny.

22. **Telesné násilie.** Sem patrí telesné násilie s následkom smrti aj telesné násilie bez následku smrti. Podľa názoru výboru telesné násilie zahŕňa:
- všetky telesné tresty a iné formy mučenia, krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania a
  - fyzické šikanovanie a týranie zo strany dospelých aj iných detí.
23. **Deti s postihnutím môžu byť vystavené osobitným formám telesného násilia,** napr.:
- nútenej sterilizácií, najmä dievčatá;
  - násiliu pod maskou liečby (napr. elektrokonvulznej liečbe (EKT) a elektrošokom používaným ako „averzná terapia“ na kontrolu správania dieťaťa) a
  - zámernému spôsobeniu postihnutia dieťaťa za účelom jeho využívania na zobrazenie na ulici alebo inde.
24. **Telesné trestanie.** Vo svojom všeobecnom komentári č. 8 výbor definuje „telesné“ alebo „fyzické“ trestanie ako akékoľvek trestanie, počas ktorého sa používa fyzická sila a ktorého úlohou je zapríčiniť určitý stupeň bolesti alebo nepohodlia, bez ohľadu na jeho miernosť. Väčšinou takéto konanie zahŕňa údery (fackovanie, capnutie po tele, bitie) detí rukou alebo nástrojom – bičom, palicou, opaskom, topánkou, varechou atď., ale môže zahŕňať aj napr. kopanie, trasenie alebo sácanie, škriabanie, štipanie, hryzenie, trhanie vlasov alebo ťahanie za uši, nútenie detí zotrvať v nepohodlných polohách, pálenie, oparenie alebo nútenie k prehltnutiu. Z pohľadu výboru je telesné trestanie za každých okolností ponižujúce. Zoznam ďalších foriem telesných trestov je uvedený v správe nezávislého experta pre Štúdiu OSN o násilí páchanom na deťoch (A/61/299, ods. 56, 60 a 62).
25. **Sexuálne zneužívanie a vykorisťovanie.** Sexuálne zneužívanie a vykorisťovanie zahŕňa:
- podnietenie alebo donútenie dieťaťa, aby sa zapojilo do nezákonnej alebo psychicky škodlivej sexuálnej činnosti;⁹
  - komerčné sexuálne vykorisťovanie detí a
  - využívanie detí v zvukových alebo obrazových záznamoch zneužívania detí;
  - detská prostitúcia, sexuálne otroctvo, sexuálne vykorisťovanie v cestovnom ruchu, obchodovanie (v rámci aj medzi krajinami) a predaj detí na sexuálne účely a nútené manželstvá. Mnohé deti zažijú sexuálnu viktimizáciu, ktorá nie je sprevádzaná fyzickou silou alebo obmedzením ich slobody, napriek tomu však rušivo vplýva na ich psychiku, je koristnícka a traumatizujúca.
26. **Mučenie a neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie.** Sem patria všetky formy násilia páchaného na deťoch za účelom vynútenia si priznania, mimosúdneho potrestania detí za nezákonné alebo nežiaduce správanie alebo prinútenia detí urobiť niečo proti ich vôli, ktoré väčšinou uplatňujú policajné zložky alebo orgány činné v trestnom konaní, personál rezidentských alebo iných inštitúcií a osoby, ktoré majú moc nad deťmi, vrátane neštátnych ozbrojených skupín. Obeťami sú často deti pochádzajúce z marginalizovaných, znevýhodnených alebo diskriminovaných skupín obyvateľstva, ktoré nechránia dospelí zodpovední za ochranu ich práv a záujmov. Patria sem deti v konflikte so zákonom, deti žijúce na ulici, deti pochádzajúce z menšinového prostredia alebo deti pôvodných obyvateľov a deti bez sprievodu. Brutalita týchto činov má často za následok celoživotnú telesnú aj psychickú traumu a sociálny stres.

---

⁹ Sexuálne zneužívanie zahŕňa akúkoľvek sexuálnu aktivitu vykonávanú dospelým na dieťaťi, pred ktorou dieťa chráni trestný zákon. Sexuálne činnosti dieťaťa namierené na iné dieťa sa považujú za zneužívanie, ak je dieťa- páchatel' výrazne staršie než jeho obeť alebo ak použije silu, hrozbu alebo iné nátlakové prostriedky. Sexuálne činnosti medzi deťmi sa nepovažujú za sexuálne zneužívanie, ak deti prekročia vekový limit stanovený zmluvnou stranou dohovoru na konsenzuálne sexuálne aktivity.

27. **Násilie medzi deťmi.** Do tejto skupiny násilia patrí telesné, duševné a sexuálne násilie, vyvíjané medzi deťmi samotnými formou šikanovania, často skupinou detí, ktoré nepoškodzuje iba bezprostrednú telesnú a duševnú integritu dieťaťa a jeho blaho, ale často závažne negatívne ovplyvní aj jeho vývoj, vzdelávanie a sociálnu integráciu v strednodobom a dlhodobom horizonte. Krutú daň si na deťoch vyberá aj násilie gangov mladistvých – na obetiach aj na páchatateľoch. I keď aktérmi násilia sú v týchto prípadoch deti, kľúčovú úlohu v úsilí o primeranú odozvu na násilie a pri jeho predchádzaní zohrávajú dospelí, ktorí sa musia postarať o to, aby nepostupovali cestou trestania a nevyužívali na potlačenie násilia ďalšie násilie, teda, aby ich opatrenia násilie ešte viac neprehlbovali.
28. **Sebapoškodzovanie.** Sem patria poruchy príjmu potravy, užívanie a zneužívanie návykových látok, sebazraňovanie, myšlienky na samovraždu, pokusy o samovraždu a vlastná samovražda. Výbor znepokojuje najmä samovraždy mladistvých.
29. **Poškodzujúce praktiky.** Sem, okrem iných, patria:
- telesné trestanie a iné kruté alebo ponižujúce formy trestania;
  - ženská genitálna mutilácia;
  - amputácie, zväzovanie, jazvenie, pálenie a značkovanie vypálením;
  - násilné a ponižujúce iniciačné rituály; nútené kŕmenie dievčat, vykrmovanie, skúmanie panenskosti dievčat (prehliadka genitálií);
  - nútené manželstvá a manželstvá v ranom veku;
  - zločiny „cti“; „retribúcia“ (spory medzi jednotlivými skupinami sa riešia pomstou na deťoch protistrany); usmrtenie a násilie súvisiace s venom nevesty;
  - obvinenia z „čarodejníctva“ a súvisiace poškodzujúce praktiky „exorcizmu“;
  - uvulektómia a vytrhávanie zubov.
30. **Násilie v masovokomunikačných prostriedkoch.** Masovokomunikačné prostriedky, predovšetkým bulvárna tlač, upozorňujú predovšetkým na šokujúce skutočnosti a v dôsledku vytvárajú predpojatý a stereotypný obraz detí, najmä detí a mládeže zo znevýhodnených skupín, ktoré sú často vykreslené ako násilné alebo delikventné len preto, že sa inak správajú alebo obliekajú. Takéto vyprovokované stereotypy dláždia cestu prijímaniu štátnych politík založených na princípe trestania, ktoré môžu zahŕňať používanie násilia v odozve na údajné alebo skutočné priestupky detí a mládeže.
31. **Násilie páchané prostredníctvom informačných a komunikačných technológií.**¹⁰ Riziká ohrozenia ochrany dieťaťa sa v súvislosti s IKT vyskytujú v nasledujúcich vzájomne sa prekrývajúcich oblastiach:
- sexuálne zneužívanie detí na výrobu zvukových a obrazových záznamov zneužívania šírené cez internet a pomocou iných IKT;
  - proces robenia, výroby, umožnenia robenia, distribúcie, ukazovania, vlastníctva alebo propagácie obscénnych fotografií alebo pseudofotografií („morfovanie“) a videozáznamov detí a uvedených druhov záznamov zosmiešňujúcich jednotlivé deti alebo kategórie detí;
  - Deti ako používatelia IKT:
    - Ako príjemcovia informácií môžu byť deti vystavené reálne alebo potenciálne škodlivým reklamám, nevyžiadanej pošte, sponzorstvu, osobným

¹⁰ Informačné technológie ako internet a mobilné telefóny sú potenciálnymi nástrojmi na zaistenie bezpečnosti detí a prostriedkami na oznámenie podozrenia alebo potvrdeného násilia alebo zlého zaobchádzania. Ochranné prostredie treba vytvoriť prostredníctvom regulácie a monitorovania informačných technológií a prípravy detí na ich bezpečné používanie.

- informáciám a obsahu, ktoré sú agresívne, násilné, nenávisťné, predpojaté, rasistické, pornografické¹¹, nechcené a/alebo zavádzajúce;
- ii. Ako deti v kontakte s inými prostredníctvom IKT môžu byť deti vystavené šikanovaniu, zastrašovaniu alebo sledovaniu (stalking) a/alebo nútené, úskokom navedené alebo presvedčené, aby sa stretli s cudzím človekom v reálnom živote, nenápadne „pripravované“ na účasť v sexuálnych aktivitách a/alebo navedené, aby poskytli osobné informácie;
  - iii. Ako aktéri sa deti môžu zapojiť do šikanovania alebo zastrašovania iných, hrať hry, ktoré negatívne vplyvajú na ich psychický vývin, vyrábať a odovzdávať nevhodný sexuálny materiál, poskytovať zavádzajúce informácie alebo rady a/alebo nelegálne preberať obsah, zapájať sa do hackerských aktivít, hazardných hier, finančných podvodov a/alebo terorizmu.¹²
32. **Inštitucionálne a systémové porušovanie práv dieťaťa.** Nedostatok účinných prostriedkov na vykonávanie povinností a záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru v orgánoch na všetkých úrovniach zmluvných strán dohovoru zodpovedných za ochranu detí pred všetkými formami násilia môže znamenať, že orgány priamo alebo nepriamo zapríčinia ujmu dieťaťa. Takéto opomenutia zahŕňajú neprijatie alebo nezrevidovanie legislatívy a iných predpisov, nevhodné vykonávanie zákonov a iných predpisov a nedostatočné zabezpečenie materiálnych, technických a ľudských zdrojov a kapacít na odhaľovanie, prevenciu a odzvu na násilie páchané na deťoch. Opomenutím je aj nedostatočné vybavenie opatrení a programov prostriedkami na hodnotenie, monitorovanie a vyhodnocovanie pokroku alebo nedostatkov v činnostiach zameraných na skončenie násilia páchaného na deťoch. Pri uskutočňovaní niektorých činov sa pracovníci tiež môžu dopúšťať porušenia práva dieťaťa na ochranu pred násilím, napr. pri výkone svojich zodpovedností spôsobom, ktorý prehliaha záujem dieťaťa, jeho názory a vývojové ciele.

2. „...ked' sú v starostlivosti...“

33. **Vymedzenie pojmu „opatrovníci“.** Napriek rešpektu k rozvíjajúcim sa schopnostiam a progresívnej autonómii dieťaťa má výbor za to, že o všetky ľudské bytosti, ktoré nedosiahli vek 18 rokov, sa niekto stará alebo mal starať („sú v starostlivosti“). Pre deti platia iba tri podmienky: plnoletosť¹³, v starostlivosti primárnych alebo náhradných opatrovníkov alebo v *de facto* starostlivosti zmluvného štátu. Vymedzenie „opatrovníka“ v čl.19 ods.1 Dohovoru ako „rodiča(ov), právneho zástupcu(ov) alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa“ zahŕňa osoby s jednoznačnou, uznávanou právom,

¹¹ Vystavovanie pornografii môže zvýšiť riziko sexuálneho zneužívania detí deťmi, pretože deti vystavené pornografii majú tendenciu „vyskúšať si“, čo videli, na menších deťoch alebo na deťoch, ku ktorým majú ľahký prístup a ktoré môžu ovládať.

¹² Prevzaté a prispôbené z tabuľky vytvorenej v rámci projektu EUKids Online, citovanej v *AUPs in Context: Establishing Safe and Responsible Online Behaviours* (Becta, 2009), s. 6. pozri tiež Deklaráciu z Rio de Janeiro a výzvu k akcii v oblasti prevencie a zastavenia sexuálneho vykorisťovania detí a mládeže. Dostupné na <http://iicongressomundial.net/congresso/arquivos/Rio%20Declaration%20and%20Call%20for%20Action%20-%20FINAL%20Version.pdf>.

¹³ V súlade s predchádzajúcim odporúčaním výboru zmluvným stranám dohovoru zvýšiť vek pre uzatváranie manželstiev na 18 rokov pre chlapcov aj dievčatá (všeobecný komentár č. 4 (2003) o zdraví a rozvoji dospelujúcej mládeže v kontexte Dohovoru o právach dieťaťa, ods. 20), a s ohľadom na ich osobitnú zraniteľnosť voči zlému zaobchádzaniu je výbor presvedčený, že článok 19 sa vzťahuje aj na deti do 18 rokov, ktoré dosiahli plnoletosť alebo zrovnoprávnenie na základe raného alebo núteného manželstva.

odborne-etickou a/alebo inou kultúrnou zodpovednosťou za bezpečnosť, zdravie, rozvoj a blaho dieťaťa, najmä: rodičov, nevlastných rodičov, adoptívnych rodičov, opatrovníkov v islamskom práve *kafalah*, zákonných opatrovníkov, vzdialenejších príbuzných a členov komunity, pedagógov a pracovníkov v školách a predškolských zariadeniach, opatrovateľov zamestnávaných rodičmi, športových a rekreačných trénerov – vrátane mládežníckych vedúcich, zamestnávateľov alebo supervízorov; personál inštitúcií (štátnych aj neštátnych) na pozíciách opatrovateľov – napr. zodpovedných dospelých v zdravotníctve, systéme juvenilného súdnictva, v stacionároch a permanentných opatrovateľských zariadeniach. V prípade dieťaťa bez sprievodu plní úlohu *de facto* opatrovníka štát.

34. **Vymedzenie opatrovateľských prostredí.** Opatrovateľské prostredia alebo zariadenia sú miestami, kde dieťa trávi čas pod dohľadom „stáleho“ primárneho opatrovníka (rodiča alebo zákonného opatrovníka) alebo „zastupujúceho“ dočasného opatrovníka (napr. učiteľa alebo mládežníckeho vedúceho) po dobu, ktorá môže byť krátkodobá, dlhodobá, opakovaná alebo jednorazová. Deti často a veľmi flexibilne prechádzajú medzi opatrovateľskými prostrediami, ale za ich bezpečnosť pri prechode nesie zodpovednosť primárny opatrovník – buď priamo alebo v súčinnosti a so spoluprácou zastupujúceho opatrovníka (napr. cesta z/do školy, donáška vody, paliva, potraviny alebo krmiva pre zvieratá). Deti sa považujú za „v starostlivosti“ primárneho alebo zástupného opatrovníka, aj ak nie sú pod fyzickým dohľadom v opatrovateľskom prostredí, napr. počas hry mimo dohľadu alebo pri pohybe na internete bez priameho dohľadu. Medzi zvyčajné opatrovateľské prostredia patria domácnosti, školy a iné vzdelávacie inštitúcie, zariadenia zamerané na starostlivosť o deti v ranom veku, záujmové centrá, oddychové, kultúrne, športové a rekreačné zariadenia, náboženské inštitúcie a bohoslužobné miesta. V zdravotníckych, rehabilitačných a opatrovateľských zariadeniach, na pracovisku a vo väzobných zariadeniach sa o deti starajú pracovníci alebo štátni aktéri, ktorí sú povinní postupovať v záujme dieťaťa a zabezpečiť rešpektovanie jeho práva na ochranu, blaho a rozvoj. Tretím typom prostredí, kde je tiež potrebné zabezpečiť ochranu, blaho a rozvoj dieťaťa sú štvrte, komunity a tábory alebo sídla utečencov a osôb vysídlených v dôsledku konfliktu a/alebo prírodných katastrof.¹⁴
35. **Deti bez zjavných primárnych alebo zástupných opatrovníkov.** Článok 19 sa vzťahuje aj na deti bez primárneho alebo zástupného opatrovníka alebo inej osoby, ktorá by bola poverená ich ochranou a zaisťovaním ich blaha, napr. na deti v domácnostiach vedených deťmi, deti na ulici, deti migrujúcich rodičov alebo deti bez sprievodu nachádzajúce sa mimo krajiny ich pôvodu.¹⁵ Zmluvná strana dohovoru je povinná prevziať na seba úlohu *de facto* opatrovníka alebo osoby „starajúcej sa o dieťa“ aj vtedy, ak deti nie sú umiestnené v zariadeniach poskytujúcich fyzickú starostlivosť ako sú napr. detské domovy, skupinové domovy alebo zariadenia mimovládnych organizácií. Zmluvné strany dohovoru majú povinnosť „zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho ...“ (čl. 3 ods. 2) a „zabezpečiť náhradnú starostlivosť... dieťaťu, ktoré bolo dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia...“ (čl. 20). Existujú viaceré spôsoby ako zabezpečiť práva dieťaťa, predovšetkým prostredníctvom starostlivosti poskytnutej v prostredí podobnom rodinnému prostrediu, ktoré treba pozorne preskúmať s ohľadom na riziko vystavenia týchto detí násiliu.
36. **Páchatelia násilia.** Deti môžu byť vystavené násiliu aj zo strany primárneho alebo zástupného opatrovníka a/alebo iných osôb, pred ktorými ich opatrovník nechráni (napr.

¹⁴ Štúdia OSN o násilí páchanom na deťoch opisuje prostredia, v ktorých prichádza k násiliu na deťoch; pozri tiež podrobné pokyny v Usmerneniach pre náhradnú starostlivosť o deti.

¹⁵ Ako je definované vo Všeobecnom komentári výboru č. 6 (2005) ods. 7.

susedov, rovesníkov a cudzích osôb). Ďalej deťom hrozí riziko, že budú vystavené násiliu v prostrediach, kde pracovníci a zástupcovia štátu často zneužívajú svoju moc nad deťmi ako napr. v školách, detských domovoch, na policajných staniciach alebo v justičných zariadeniach. Všetky tieto podmienky spadajú do rozsahu pôsobnosti článku 19, ktorý sa neobmedzuje na násilie páchané výhradne opatrovníkmi v osobnom kontexte.

3. „... robia ...“

37. „Robia“ (resp. prijímajú) je termín, ktorý neponecháva žiadny priestor na svojvoľné rozhodnutia zmluvnej strany dohovoru. Podobne sa zmluvným stranám dohovoru ukladá prísna povinnosť prijať „všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia“ na vykonávanie tohto práva vo vzťahu k všetkým deťom.

4. „... všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia...“

38. **Všeobecné vykonávacie a monitorovacie opatrenia.** Výbor upozorňuje zmluvné strany dohovoru na svoj Všeobecný komentár č. 5 (2003) o všeobecných vykonávacích opatreniach Dohovoru o právach dieťaťa.¹⁶ Ďalej odkazuje na svoj Všeobecný komentár č.2 (2002) o úlohe nezávislých ľudskoprávných inštitúcií v ochrane a presadzovaní práv dieťaťa“. Tieto vykonávacie a monitorovacie opatrenia sú nevyhnutné na zavedenie ustanovení článku 19 do praxe.
39. **„Všetky potrebné ... opatrenia“.** Výraz „potrebné“ odkazuje na široké spektrum opatrení siahajúcich naprieč všetkými sektormi vlády, ktoré je treba používať a ktoré musia platiť, aby bolo možné predchádzať všetkým formám násilia a reagovať na ne. Atribút „potrebné“ nie je možné interpretovať ako akceptáciu niektorých foriem násilia. Treba vytvoriť integrovaný, kohézny, interdisciplinárny a koordinovaný systém, ktorý bude zahŕňať celú škálu opatrení identifikovaných v článku 19 ods. 1 v úplnej škále intervencií uvedených v ods.2. Izolované programy a aktivity, ktoré nie sú integrované do udržateľnej a koordinovanej politiky vlády a infraštruktúr, majú iba veľmi obmedzené účinky. Do prípravy, monitorovania a hodnotenia opatrení načrtnutých v tomto odseku je bezpodmienečne treba zapojiť aj deti samotné.
40. **Zákonodarné opatrenia odkazujú na legislatívu, vrátane rozpočtu, aj na vykonávacie a presadzovanie opatrenia.** Zahŕňajú štátne, provinčné a samosprávne zákony a relevantné predpisy definujúce rámce, systémy, mechanizmy, úlohy a zodpovednosti dotknutých agentúr a kompetentných úradníkov.
41. **Zmluvné strany dohovoru, ktoré tak ešte neurobili, musia:**
- ratifikovať dva Opčné protokoly k Dohovoru a ďalšie medzinárodné a regionálne ľudskoprávne zmluvy, ktoré poskytujú ochranu deťom, vrátane Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a jeho Opčného protokolu a Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu;
  - preskúmať a odvolať vyhlásenia a výhrady protirečiace premetu a účelu Dohovoru alebo inak protirečiace medzinárodnému právu;
  - posilniť spoluprácu so zmluvnými orgánmi a inými ľudskoprávnymi mechanizmami;

---

¹⁶ Pozri najmä ods. 9 (škála potrebných opatrení), 13 a 15 (o odvolaní a oprávnenosti výhrad) a ods.66 a 67 (šírenie Dohovoru).

- d) preskúmať a zmeniť domáce právne predpisy tak, aby zodpovedali článku 19 a jeho vykonávaniu v holistickom rámci Dohovoru, a vytvoriť tak komplexnú politiku dodržiavania práv detí, zabezpečiť zákaz všetkých foriem násilia na deťoch vo všetkých prostrediach a stanoviť účinné a primerané postihy voči páchatelom;¹⁷
  - e) poskytnúť primerané rozpočtové prostriedky na vykonávanie legislatívnych a všetkých ďalších potrebných opatrení prijatých za účelom ukončenia páchania násilia na deťoch;
  - f) zabezpečiť ochranu detských obetí a svedkov a účinný prístup k opravným prostriedkom a náprave;
  - g) zabezpečiť, aby relevantná legislatíva zaručovala primeranú ochranu deťom v súvislosti s médiami a IKT;
  - h) vytvoriť a zaviesť sociálne programy na podporu pozitívnej výchovy dieťaťa prostredníctvom poskytovania potrebnej podpory (cez integrované služby) dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú;
  - i) presadzovať zákonné a súdne postupy spôsobom ústretovým voči dieťaťu, vrátane počas opravných prostriedkov, ktoré má dieťa k dispozícii v prípade porušenia jeho práv;
  - j) ustanoviť a podporovať nezávislé národné inštitúcie pre práva detí.
42. **Správne opatrenia** by mali odrážať povinnosti vlád vytvoriť politiky, programy, monitorovacie systémy a systémy dohľadu potrebné na ochranu detí pred všetkými formami násilia. Sem patrí:
- a) Na štátnej a nižšej vládnej úrovni:
    - i. vytvorenie štátnych koordinátorov (Focal points), ktorí budú koordinovať stratégie a služby na ochranu dieťaťa;
    - ii. definovanie úloh, zodpovedností a vzťahu medzi zainteresovanými aktérmi v medziagentúrnych riadiacich výboroch, ktorých úlohou bude účinne riadiť a monitorovať vykonávacie úrady na štátnych a nižších úrovniach a ktorým sa tieto budú zodpovedať;
    - iii. zabezpečenie dodržania kvality, zodpovednosti a rovnocennej distribúcie služieb v procese decentralizácie;
    - iv. implementácia systematických a transparentných rozpočtových procesov s cieľom čo najlepšieho využitia pridelovaných prostriedkov na ochranu detí, vrátane prevencie;
    - v. vytvorenie komplexného a spoľahlivého národného systému zberu údajov pre zabezpečenie systematického monitorovania a hodnotenia systémov (analýz vplyvu), služieb, programov a výstupov založenom na ukazovateľoch vychádzajúcich z univerzálnych štandardov a prispôbených podľa miestne stanovených cieľov a zámerov;
    - vi. poskytovanie podpory nezávislým národným ľudskoprávnym inštitúciám a podporovanie vytvorenia špecifických mandátov pre práva dieťaťa ako napr. ombudsmana pre práva dieťaťa, ak takéto inštitúty ešte neexistujú.¹⁸
  - b) Na úrovni štátnych a odborných inštitúcií a inštitúcií občianskej spoločnosti:
    - i. vytvorenie a implementácia (prostredníctvom participačných procesov podporujúcich pocit vlastníctva a udržateľnosť):
      - a. vnútroagentúrnych a medziagentúrnych politik na ochranu detí;

¹⁷ V kontexte „sankcií“ termín „páchatel“ nezahŕňa deti, ktoré sa seba poškodzujú. Situáciu detí, ktoré ubližujú iným deťom, treba riešiť výchovne a terapeuticky.

¹⁸ Pozri Všeobecný komentár č. 2, najmä ods. 1, 2, 4 a 19.

- b. profesijných etických kódexov, protokolov, memoránd o porozumení a štandardov starostlivosti pre všetky služby a zariadenia zabezpečujúce starostlivosť o deti (vrátane denných opatrovateľských centier, škôl, nemocníc, športových klubov a rezidenčných zariadení atď.);
  - ii. zapojenia akademických inštitúcií zameriavajúcich sa prípravu a školenie do iniciatív zameraných na ochranu dieťaťa;
  - iii. podpory dobrých výskumných programov.
43. **Sociálne opatrenia** by mali odrážať záväzok vlád naplňovať práva dieťaťa na ochranu a poskytovať základné a ciele služby. Môžu byť iniciované a vykonávané štátom – zmluvnou stranou dohovoru, alebo aktérmi z občianskej spoločnosti pod záštitou štátu. Takéto opatrenia zahŕňajú:
- (a) opatrenia sociálnej politiky na prevenciu a zníženie rizika násillia namiereného proti deťom, napr.:
    - i. integrácia opatrení na ochranu a starostlivosť o dieťa do bežných systémov sociálnej politiky;
    - ii. identifikácia a prevencia faktorov a okolností, ktoré bránia prístupu zraniteľných skupín (vrátane detí pôvodného obyvateľstva a menšín, detí so zdravotným postihnutím a iných) k službám a plnému využívaniu ich práv;
    - iii. stratégie na znižovanie chudoby, vrátane finančnej a sociálnej podpory ohrozeným rodinám;
    - iv. politiky verejného zdravia a bezpečnosti, bývania, zamestnanosti a školstva;
    - v. zlepšenie prístupu k zdravotníckym, sociálnym a justičným službám;
    - vi. územné plánovanie „miest ústretových k deťom“;
    - vii. zníženie dopytu a prístupu k alkoholu, nelegálnym návykovým látkam a zbraniam;
    - viii. spolupráca s masovokomunikačnými prostriedkami a odvetvím IKT na tvorbe, podpore a presadzovaní globálnych štandardov na ochranu a starostlivosť o deti;
    - ix. príprava usmernení na ochranu detí pred informáciami a materiálmi produkovanými masovokomunikačnými prostriedkami, ktoré nerešpektujú ľudskú dôstojnosť a integritu dieťaťa, zrušenie stigmatizujúceho jazyka, zdržiavanie sa šírenia opätovne viktimizujúcich správ o udalostiach v rodine alebo inde s vplyvom na dieťa a podpora profesionálnych vyšetrojúcich metód založených na používaní rozmanitých zdrojov, ktoré môžu skúmať všetky zainteresované strany;
    - x. príležitosti na to, aby deti mohli vyjadriť svoje názory a očakávania v masovokomunikačných prostriedkoch a nezapájali sa len do programov pre deti, ale aj do výroby a vysielať všetkých druhov informácií, aj v úlohe redaktorov, analytikov a komentátorov, a takto podporovali adekvátny obraz detí a detstva v očiach verejnosti.
  - (b) Sociálne programy na individuálnu podporu dieťaťa a na podporu jeho rodiny a iných opatrovníkov v poskytovaní optimálnej pozitívnej výchovy, napríklad:
    - i. Pre deti: programy starostlivosti, rozvoja v ranom detstve a programy starostlivosti v mimoškolskom čase; kluby pre deti a mládež; sociálne poradenstvo a podpora detí s problémami (vrátane v prípade sebapoškodzovania); 24-hodinové bezplatné detské linky pomoci so školeným personálom; služby pestúnskych rodín, ktoré sú podmienené periodickým posudzovaním;
    - ii. Pre rodiny a iných opatrovníkov: komunitné skupiny zamerané na vzájomnú pomoc členov pri riešení psychologických a ekonomických výziev (napr. skupiny pre

rodičovstvo alebo mikroúvery atď.); sociálne programy na podporu životného štandardu rodín vrátane

iii. priamych príspevkov na deti v určitom veku; poradenstva pre opatrovníkov, ktorí majú problémy s hľadáním zamestnania, bývaním a/alebo výchovou dieťaťa; terapeutických programov (vrátane svojpomocných skupín) na pomoc opatrovníkom v riešení domáceho násillia, závislosti na alkohole alebo drogách a iných potrieb duševného zdravia.

44. **Výchovné** (a vzdelávacie) **opatrenia** by sa mali zamerať na riešenie postojov, tradícií, zvykov a spôsobov správania, ktoré schvaľujú a podporujú páchanie násillia na deťoch. Mali by podporiť otvorenú diskusiu o násillí a zapojiť do nej občiansku spoločnosť aj masovokomunikačné prostriedky. Mali by podporiť životné zručnosti detí, ich vedomosti a participáciu a zlepšiť schopnosti opatrovníkov a odborných pracovníkov v kontakte s deťmi. Môžu byť iniciované a vykonávané štátom alebo aktérmi z občianskej spoločnosti pod záštitou štátu. Sem patria, okrem iných, nasledujúce konkrétne príklady:

- a) Pre všetky zainteresované strany: programy zamerané na informovanie verejnosti, vrátane kampaní na zvyšovanie povedomia, postojov lídrov a médií, zamerané na podporu pozitívnej výchovy detí a boj proti negatívnym postojom spoločnosti a praxi schvaľujúcej alebo podporujúcej páchanie násillia na deťoch; šírenie Dohovoru, tohto všeobecného komentára a správ zmluvných strán dohovoru vo formátoch dostupných a ústretových deťom; podporovanie opatrení na vzdelávanie a poradenstvo o ochrane v kontexte IKT;
- b) Pre deti: poskytovanie presných, dostupných informácií primeraných veku a príprava detí na zručnosti pre život, sebaochranu a špecifické riziká, vrátane rizík súvisiacich s IKT, spôsobu rozvíjania pozitívnych vzťahov s rovesníkmi a boja proti šikanovaniu; zmocnenie súvisiace s právami dieťaťa vo všeobecnosti – najmä v súvislosti s právom na vypočutie a prihliadanie na názor dieťaťa – prostredníctvom školských vzdelávacích programov a inými spôsobmi;
- c) Pre rodiny a komunity: vzdelávanie rodičov a opatrovníkov o pozitívnej výchove dieťaťa; poskytovanie presných a prístupných informácií o konkrétnych rizikách a spôsobe načúvania dieťaťa a prijímania jeho názorov s vážnosťou;
- d) Pre odborných pracovníkov a inštitúcie (štátne aj neštátne):
  - i. poskytovanie všeobecného a špecializovaného školenia (tam, kde je potrebné, vrátane medzisektorového) o právach dieťaťa z pohľadu článku 19 a jeho používania v praxi pre všetkých odborných pracovníkov a iné osoby pracujúce s deťmi alebo pre deti (vrátane učiteľov na všetkých stupňoch systému školstva, sociálnych pracovníkov, lekárov, zdravotných sestier a iných zdravotníckych pracovníkov, psychológov, právnikov, sudcov, polície, probačných úradníkov a pracovníkov vo väzniciach, novinárov, komunitných pracovníkov, rezidenčných opatrovníkov, štátnych úradníkov a verejných predstaviteľov, azylových pracovníkov a tradičných a náboženských vodcov);
  - ii. vytvorenie úradne uznávaných certifikačných schém pre výchovno-vzdelávacie inštitúcie a profesijné združenia pre reguláciu a uznávanie uvedeného školenia;
  - iii. zabezpečenie začlenenia Dohovoru do vzdelávacieho kurikula všetkých odborných pracovníkov, ktorí sa vo svojej praxi budú stretávať s deťmi alebo budú pre nich pracovať;
  - iv. podpora „škôl ústretových voči deťom“ a iných iniciatív, ktoré rešpektujú participáciu detí;
  - v. podpora výskumu na tému starostlivosť a ochrana detí.

B. Článok 19 odsek 2

„Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby...“

45. **Okruh intervencií.** Holistický systém ochrany dieťaťa si vyžaduje uplatňovanie komplexných a integrovaných opatrení v kompletnom okruhu etáp identifikovaných v článku 19 ods.2, ktoré zohľadňujú socio-kultúrne tradície a právny systém príslušných zmluvných strán dohovoru.¹⁹
46. **Prevenčia.** Výbor dôrazne prízvukuje, že ochrana dieťaťa sa musí začať proaktívnym predchádzaním všetkým formám násilia ako aj explicitným zákazom všetkých foriem násilia. Zmluvné strany dohovoru sú povinné prijať všetky opatrenia nevyhnutné na to, aby dospeli zodpovední za starostlivosť, vedenie a výchovu dieťaťa rešpektovali a chránili práva dieťaťa. Medzi preventívne opatrenia patria opatrenia týkajúce sa verejného zdravotníctva a iné opatrenia, ktoré pozitívne podporujú rešpektujúcu výchovu všetkých detí bez násilia a zameriavajú sa na riešenie základných príčin násilia na úrovni dieťaťa, rodiny, páchatela, komunity, inštitúcie a spoločnosti. Dôraz na všeobecnú (primárnu) a cieľenú (sekundárnu) prevenciu zostáva v rámci prípravy a zavádzania systémov ochrany dieťaťa za každých okolností primárnou úlohou. Z dlhodobého hľadiska sú najprínosnejšie preventívne opatrenia. Snahy v oblasti prevencie však nezbavujú zmluvné strany dohovoru ich povinnosti účinne reagovať v prípade, kedy príde k násiliu.
47. Medzi preventívne opatrenia patria, okrem iných:
- a) Z pohľadu všetkých zainteresovaných strán:
    - i. spochybňovanie postojov, ktoré podporujú toleranciu alebo schvaľovanie násilia vo všetkých jeho formách, vrátane násilia založeného na pohlaví, rase, farbe pleti, náboženstva, etnického alebo sociálneho pôvodu, zdravotného postihnutia a inej nevyváženosti moci;
    - ii. šírenie informácií o holistickom a pozitívnom prístupe Dohovoru k ochrane dieťaťa prostredníctvom kreatívnych kampaní zameraných na verejnosť, iniciatív zameraných na školy, vzdelávanie rovesníkov, rodiny, komunity a inštitúcie, odborných pracovníkov a profesijné združenia, mimovládne organizácie a občiansku spoločnosť;
    - iii. nadväzovanie partnerstiev so všetkými sektormi spoločnosti vrátane detí samotných, mimovládnych organizácií a masovokomunikačných prostriedkov;
  - b) Z pohľadu detí:
    - i. registrovanie všetkých detí za účelom zjednodušenia ich prístupu k službám a nápravným postupom;
    - ii. podporovanie schopnosti detí chrániť seba a svojich rovesníkov prostredníctvom zvyšovania povedomia o ich právach a rozvíjania sociálnych zručností, spolu s vekovo primeranými stratégiami prípravy na riešenie komplikovaných situácií tzv. zmocnenia;
    - iii. zavádzanie „mentorských“ programov, ktoré zainteresujú zodpovedných a dôveryhodných dospelých do života tých detí, ktoré podľa vyhodnotenia potrebujú väčšiu podporu, než sú im schopní poskytnúť ich opatrovníci;
  - c) Z pohľadu rodín a komunit:

---

¹⁹ V každej etape by sa malo prihliadať na podrobné pokyny dostupné v Usmerneniach pre náhradnú starostlivosť o deti.

- i. podpora rodičov a opatrovníkov, aby porozumeli, prijali a praktikovali dobrú výchovu rešpektujúcu práva detí, rozvoj dieťaťa a
  - ii. techniky pozitívneho presadzovania disciplíny s cieľom podporiť schopnosť rodiny poskytovať dieťaťu starostlivosť a bezpečné prostredie;
  - iii. poskytovanie služieb pred a po narodení, programy domácich návštev, kvalitné programy rozvoja v ranom detstve a programy na generovanie príjmu pre znevýhodnené skupiny;
  - iv. posilňovanie prepojení medzi psychiatrickými a psychologickými službami, liečbou zneužívania návykových látok a službami ochrany dieťaťa;
  - v. poskytovanie programov útočiska a zriaďovanie stredísk na podporu rodín, ktoré sa ocitli v zvlášť zložitých podmienkach;
  - vi. poskytovanie núdzového ubytovania a zriaďovanie krízových stredísk pre rodičov (väčšinou pre ženy), ktorí boli vystavení domácemu násiliu a pre ich deti;
  - vii. poskytovanie podpory rodine prijímaním opatrení, ktoré podporujú zjednotenie rodiny a zabezpečujú deťom úplné využívanie ich práv v súkromných prostrediach, zdržanie sa nevhodného zasahovania do súkromného života dieťaťa a rodinných vzťahov, v závislosti od okolností.²⁰
- d) Z pohľadu odborných pracovníkov a inštitúcií (štátnych aj neštátnych):
- i. identifikácia príležitostí na prevenciu a tvorbu politík a praxe vychádzajúcich z výskumných štúdií a zberu údajov;
  - ii. zavádzanie politík a postupov na ochranu dieťaťa založených na právach dieťaťa, profesijných etických kódexov a štandardov starostlivosti s využitím participačného procesu;
  - iii. prevencia násilia v prostrediach náhradnej starostlivosti a v justičných zariadeniach, príprava a zavádzanie komunitných služieb s cieľom využívať umiestňovanie do ústavov a väzby iba ako posledné riešenie a iba ak je takýto postup v najlepšom záujme dieťaťa.
48. **Zistenie.**²¹ Toto zahŕňa identifikovanie rizikových faktorov pre konkrétnych jednotlivcov alebo skupiny detí a opatrovníkov (s cieľom spustenia cielených preventívnych iniciatív) a identifikovanie príznakov reálneho zneužívania (s cieľom čo najskoršieho spustenia príslušnej intervencie). Z tohto hľadiska je treba, aby všetky osoby prichádzajúce do styku s deťmi poznali rizikové faktory a ukazovatele všetkých foriem násilia, boli usmernení ako majú tieto ukazovatele interpretovať a disponovali nevyhnutnými poznatkami, ochotou a schopnosťou uskutočniť vhodné kroky (vrátane poskytnutia ochrany v prípade núdze). Deti musia mať čo najviac príležitostí signalizovať vznikajúce problémy ešte predtým, než nastane krízový stav a dospelí musia byť schopní rozoznať problémy a konať aj vtedy, ak dieťa výslovne o pomoc nepožiada. Osobitnú pozornosť treba venovať marginalizovaným skupinám detí, ktoré sú zvlášť zraniteľné, pretože používajú alternatívne spôsoby komunikácie, sú imobilné a/alebo sú všeobecne považované za neschopné vyjadriť sa. Sem patria napríklad deti so zdravotným postihnutím. V takýchto prípadoch treba vytvoriť také podmienky, ktoré im umožnia, rovnako ako ostatným deťom, komunikovať a signalizovať problémy.

²⁰ Všeobecný komentár Výboru pre ľudské práva č. 17 (1989) o právach dieťaťa; Európsky súd pre ľudské práva, Olsson vs. Švédsko (č. 1), Rozsudok z 24. marca 1988, séria A, č. 130 ods. 81; Medziamerický súd pre ľudské práva, Velasquez Rodriguez v. Honduras, rozsudok o merite veci, 10. január 1989, séria C, č. 3 ods. 172.

²¹ Odseky 48 a nasl. sa môžu použiť aj na procesy v systémoch neformálneho alebo zvykového práva.

49. **Oznámenie.**²² Výbor dôrazne odporúča, aby všetky zmluvné strany dohovoru pripravili bezpečné, dôverné a prístupné mechanizmy podpory so širokou publicitou pre deti, ich zástupcov a ostatných, ktoré budú slúžiť na oznamovanie násilia páchaného na deťoch, okrem iného aj prostredníctvom bezplatných 24-hodinových horúcich liniek a iných IKT. Vytvorenie mechanizmov oznamovania zahŕňa: a) poskytovanie dostatočných informácií na zjednodušenie podávania podnetov; b) účasť na vyšetrovaní a súdnom konaní; c) prípravu protokolov vhodných pre jednotlivé okolnosti a široké oboznámenie verejnosti a detí; d) vytvorenie súvisiacich služieb podpory pre deti a rodiny a e) školenie a nepretržitú podporu pracovníkov, ktorí prijímajú a riešia informácie získané z oznamovacích systémov. Mechanizmy oznamovania sa musia prezentovať najmä ako služby zamerané na poskytovanie pomoci ponúkajúce podporu verejného zdravotníctva a sociálnu podporu, nie ako služby zamerané prednostne na vyvolanie trestnej odozvy. Treba rešpektovať právo dieťaťa na vypočutie a vážne prijímanie jeho názorov. V každej krajine by malo byť povinné minimálne to, aby odborní pracovníci v priamom styku s deťmi nahlasovali prípady, podozrenia alebo riziko páchania násilia na deťoch. Ak boli hlásenia urobené v dobrej viere, systém musí zabezpečiť nahlasujúcemu pracovníkovi príslušnú ochranu.
50. **Postúpenie.** Osoba, ktorá prijme oznámenie, by mala mať presné pokyny a mala by byť vyškolená kedy a ako má postúpiť vec príslušnej zodpovednej agentúre, ktorá má na starosti koordináciu odozvy. Ak sa potvrdí, že dieťa potrebuje ochranu (bezprostrednú alebo dlhodobejšiu) a špecializované podporné služby, školení odborníci a administrátori môžu uskutočniť ďalšie medzisektorové postúpenia. Odborníci pracujúci v systéme ochrany dieťaťa musia byť vyškolení v medziagentúrnej spolupráci a protokoloch spolupráce. Proces zahŕňa: a) participačné, multidisciplinárne zhodnotenie krátkodobých a dlhodobých potrieb dieťaťa, opatrovníkov a rodiny, ktoré vyzýva k účasti dieťa, opatrovníkov a rodinu a zohľadňuje názory dieťaťa aj ostatných účastníkov; b) oboznámenie dieťaťa, opatrovníkov a rodiny s výsledkami hodnotenia; c) odkázanie dieťaťa a rodiny na okruh služieb, ktoré naplnia zistené potreby a d) nadväzujúce sledovanie a vyhodnotenie primeranosti intervencie.
51. **Vyšetrovanie.** Vyšetrovania prípadov násilia, nahláseného dieťaťom, jeho zástupcom alebo tretou stranou, sa musia ujať kvalifikovaní odborníci, ktorí boli príslušne vyškolení v danej oblasti, pričom sú povinní pristupovať citlivo k potrebám dieťaťa a rešpektovať jeho práva. Rigorózne vyšetrovacie postupy citlivé voči dieťaťu pomôžu zabezpečiť správne odhalenie násilia a získať dôkazy potrebné pre správne, občianske, trestné konania alebo konanie na ochranu dieťaťa. V procese vyšetrovania je treba venovať extrémnu starostlivosť tomu, aby dieťa nebolo vystavené ďalšiemu ublíženiu. Aj v súvislosti s týmto sú všetci účastníci povinní vyzvať dieťa, aby vyjadrilo svoje názory a venovať im riadnu pozornosť.
52. **Liečenie.** „Liečenie“ je jednou z mnohých služieb potrebných na „podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie“ dieťaťa, ktoré prežilo násilie, ktorá sa musí uskutočňovať „v mieste a prostredí podporujúcim zdravie, sebaúctu a dôstojnosť dieťaťa“ (čl. 39). V súvislosti s týmto je treba venovať pozornosť: a) vyzvaniu dieťaťa, aby vyjadrilo svoj názor a jeho riadnemu rešpektovaniu; b) bezpečnosti dieťaťa; c) novej potrebe okamžitého bezpečného umiestnenia dieťaťa a d) predpokladaným vplyvom potenciálnych intervencií na dlhodobú prosperitu dieťaťa, jeho zdravie a vývoj. Deti môžu potrebovať lekárske, psychologické, sociálne a právne služby a podporu bezprostredne po zistení zneužívania, ale aj v dlhodobejšom horizonte. Je potrebné sprístupniť kompletnú škálu služieb, vrátane rodinných konferencií a podobných

---

²² Pozri Usmernenia o súdnictve v záležitostiach týkajúcich sa detských obetí a svedkov zločinu.

postupov. Služby a liečbu treba poskytovať aj páchatel'om násilia, najmä ak sú páchatel'mi deti. Deti agresívne voči iným deťom často nezažili prostredie starostlivej rodiny a komunity. Treba ich považovať za obeť podmienok výchovy, ktoré v nich vzbudili frustráciu, nenávisť a agresivitu. V tomto kontexte sa považujú za prioritné výchovné opatrenia, ktoré by sa mali zamerať na zlepšenie ich prosociálnych postojov kompetencií a správania. Pre zlepšenie starostlivosti o tieto deti a ostatné deti v rodine a susedstve a pre ich podporu sa zároveň treba zamerať aj na preskúmanie ich životných podmienok. V súvislosti s deťmi, ktoré majú sklon k sebaškodovaniu, sa všeobecne akceptuje názor, že v takýchto prípadoch ide o závažné psychopatologické problémy, ktorých príčinou môže byť práve násilie spáchané na dieťati. Sebaškodovanie by nemalo byť kriminalizované. Intervencie by mali mať podpornú povahu, nie trestajúcu.

53. **Následné sledovanie.** Vždy musí byť jednoznačné a jasné: a) kto zodpovedá za dieťa a rodinu – od oznámenia a postúpenia až po následné sledovanie; b) ciele akýchkoľvek prijatých krokov – tieto treba vždy prediskutovať s dieťaťom a ostatnými relevantnými zainteresovanými stranami; c) podrobnosti, termíny vykonania a navrhované trvanie intervencií a d) mechanizmy a dátumy preskúmania, monitorovania a vyhodnotenia krokov. Podstatným prvkom je kontinuita jednotlivých etáp intervencie, ktorú je možné dosiahnuť prostredníctvom procesu riadenia prípadov. Pomoc môže byť účinne poskytnutá iba vtedy, ak po rozhodnutí o jej potrebe v participačnom procese, nebude bezdôvodne odkladaná. Následné sledovanie treba chápať v kontexte článku 39 (zotavenie a reintegrácia), článku 25 (pravidelné hodnotenie liečby a umiestnenia), článku 6 ods.2 (právo na rozvoj) a článku 29 (ciele výchovy, ktoré predstavujú zámery a aspirácie pre rozvoj). V súlade s článkom 9 ods.3 je nevyhnutné zaručiť dieťaťu osobný kontakt s oboma rodičmi, pokiaľ to nie je v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa.
54. **Zásahy súdnych orgánov.**²³ Vo všetkých prípadoch je nevyhnutné dodržiavať stanovené postupy. Ochrana, ďalší rozvoj dieťaťa a jeho záujmy (a záujmy iných detí, ktorým hrozí riziko opakovania činu zo strany páchatel'a) musia byť hlavným účelom rozhodovania, v ktorom je treba uprednostniť najmenej rušivú intervenciu, akú dovoľujú okolnosti. Výbor zároveň odporúča, aby sa rešpektovali nasledujúce záruky:
- justičný systém a ďalšie príslušné orgány (polícia, imigračné, vzdelávacie, sociálne alebo zdravotnícke služby) by mali promptne a primerane informovať deti a ich rodičov;
  - s detskými obeťami násilia treba počas súdneho konania zaobchádzať ústretovo a citlivo, zohľadňovať ich osobnú situáciu, potreby, vek, pohlavie, postihnutie a úroveň vospelosti a v plnej miere rešpektovať ich telesnú, duševnú a mravnú integritu;
  - zásah súdnych orgánov by mal byť podľa možností preventívny, proaktívne podporovať pozitívne správanie a zároveň zakazovať negatívne správanie; zásah súdnych orgánov by mal byť prvkom koordinovaného a integrovaného prístupu sektorov, ktorý podporuje a zjednodušuje prácu ďalších odborníkov s deťmi, opatrovníkmi, rodinami a komunitami a zjednodušuje prístup k celej škále dostupných služieb starostlivosti a ochrany dieťaťa;
  - vo všetkých konaniach týkajúcich sa detských obetí násilia treba uplatňovať princíp rýchleho konania, ale zároveň v plnej miere rešpektovať právny poriadok.
55. Zásahy súdnych orgánov môžu zahŕňať nasledujúce:

---

²³ Pozri tiež: Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom k deťom zo 17. novembra 2010; Usmernenia o súdnictve v záležitostiach týkajúcich sa detských obetí a svedkov zločinu a Rezolúciu Valného zhromaždenia č.65/213.

- a) diferencované a mediačné odozvy – napr. rodinné konferencie, mechanizmy alternatívneho riešenia sporov, restoratívna justícia, dohody o starostlivosti a umiestňovaní v širšej rodine alebo u priateľov (v uvedených procesoch sa rešpektujú ľudské práva, je stanovená zodpovednosť a vedú ich vyškolení facilitátori);
  - b) zásahy súdov pre rodinu alebo mladistvých vedúce k prijatiu konkrétnych opatrení na ochranu dieťaťa;
  - c) trestnoprávne postupy, ktoré sa musia použiť na zrušenie rozšírenej praxe *de jure* alebo *de facto* beztrestnosti, predovšetkým vo vzťahu k štátnym aktérom;
  - d) disciplinárne alebo správne konania proti pracovníkom v súvislosti so zanedbaním alebo nevhodným správaním pri riešení podozrení z týrania dieťaťa (buď interné postupy v kontexte profesijných orgánov týkajúce sa porušenia etického kódexu alebo štandardov starostlivosti alebo externé konania);
  - e) súdne príkazy zaručujúce odškodnenie a rehabilitáciu detí, ktoré trpeli rôznymi formami násillia.
56. Kde je to vhodné, by mali byť pre detské obeť násillia zriadené špecializované súdy pre rodiny alebo mladistvých a špecializované trestné konanie. Toto by mohlo zahŕňať vytvorenie špecializovaných jednotiek v policajnom zbore, súdnictve a na prokuratúre, ktoré by mali možnosť upraviť súdne konanie tak, aby bola zaručená rovnocenná a spravodlivá účasť detí s postihnutím. Všetci odborní pracovníci pracujúci s deťmi, ktorí sú zapojení do takýchto prípadov, by mali absolvovať špecifické interdisciplinárne školenie o právach a potrebách detí rôznych vekových skupín a o konaniach, ktoré sú prispôbené ich veku a potrebám. Aj pri uplatňovaní multidisciplinárneho prístupu je nevyhnutné dodržiavať profesionálne pravidlo mlčanlivosti. Rozhodnutie o oddelení dieťaťa od jeho rodiča(ov) alebo odňatí z rodinného prostredia by sa malo prijať, iba ak je v záujme dieťaťa (čl. 9 a čl. 20 ods. 1). Napriek tomu aj v prípadoch, keď sú páchatelmi primárni opatrovníci dieťaťa, by sa mali uprednostňovať opatrenia zamerané na sociálnu a výchovnú liečbu a obnovu pred čisto trestným zásahom súdnych orgánov. Voľbu opatrení podmieňuje závažnosť činu a ďalšie faktory, ako aj nevyhnutnosť dodržania práv dieťaťa uvedených vyššie. Musia byť k dispozícii účinné nápravné opatrenia, vrátane odškodnenia obetí a prístupu k nápravným mechanizmom a odvolacím mechanizmom a mechanizmom na nezávislé podávanie sťažností.
57. **Účinné postupy.** Ochranné opatrenia uvedené v článku 19 ods. 1 a 2, a integrované do prístupu budovania systémov (pozri ods. 71) si vyžadujú „účinné postupy“, ktorými sa zaručí ich presadzovanie, kvalita, relevantnosť, prístupnosť, vplyv a účinnosť. Medzi tieto postupy patria:
- a) medzisektorová koordinácia ustanovená, podľa potreby, protokolmi a memorandami o porozumení;
  - b) príprava a zavedenie systematického a nepretržitého zberu údajov a analýz;
  - c) príprava a vykonávanie programu výskumu a
  - d) vytvorenie merateľných cieľov a ukazovateľov pre politiky, procesy a výstupy pre deti a rodiny.
58. **Ukazovatele výstupov** by sa mali zameriavať na pozitívny rozvoj a blaho dieťaťa ako nositeľa práv, mali by presahovať úzky záber incidencie, prevelencie a druhov, či rozsahu násillia. Pri posudzovaní základných príčin násillia a odporúčaní nápravných krokov by sa malo vychádzať aj z prehľadov úmrtí detí, kritických úrazov, súdneho vyšetrovania a systémových prehľadov. Výskum musí vychádzať zo súboru existujúcich medzinárodných a národných poznatkov o ochrane dieťaťa a na maximalizovanie

komplementárnosti využívať medzidisciplinárnu a medzinárodnú spoluprácu. (Pozri tiež ods. 72 písm. j) o zodpovednosti vo vzťahu k národným koordinačným rámcom).

V. Interpretácia článku 19 v širšom kontexte Dohovoru

59. **Definícia prístupu založenom na právach dieťaťa.** Prvoradým cieľom politik zmluvných strán dohovoru týkajúcich sa detí by malo byť presadzovanie a boj za rešpektovanie dôstojnosti, života, prežitia, blaha, zdravia, rozvoja, participácie a nediskriminácie dieťaťa ako nositeľa práv. Najlepším spôsobom realizácie je rešpektovanie ochrana a napĺňanie práv zakotvených v Dohovore (a jeho Opčných protokoloch). V tomto kontexte je nevyhnutý paradigmatický posun od prístupov k ochrane detí založených na vnímaní dieťaťa ako „objektu“, ktorý potrebuje pomoc k jeho vnímaniu ako „držiteľa práv“ s nárokom na nepopierateľné práva na ochranu. Prístup založený na právach dieťaťa je prístupom napomáhajúcim napĺňaniu práv všetkých detí v súlade s Dohovorom prostredníctvom rozvíjania schopnosti nositeľov povinností plniť svoj záväzok rešpektovať, chrániť a napĺňať práva (čl. 4) a schopnosti držiteľov práv nárokovať si svoje práva, vedených za každých okolností právom na nediskrimináciu (čl. 2), právom na zohľadnenie záujmu dieťaťa (čl. 3 ods. 1), život, prežitie a rozvoj (čl. 6) a rešpektovanie názorov dieťaťa (čl. 12). Deti majú zároveň právo byť usmerňované a vedené rodičmi, opatrovníkmi a členmi komunity pri výkone svojich práv, v súlade s ich rozvíjajúcimi sa schopnosťami (čl. 5). Prístup založený na právach dieťaťa je holistickým prístupom, ktorý kladie dôraz na podporu silných stránok a zdrojov dieťaťa samotného aj sociálnych systémov, ktorých je súčasťou: rodiny, školy, komunity, inštitúcií, náboženských a kultúrnych systémov.
60. **Článok 2 (nediskriminácia).** Výbor prizvukuje, že zmluvné strany dohovoru sú povinné prijímať primerané opatrenia, ktorými sa zabezpečí ochrana dieťaťa pred všetkými formami násillia „bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov“. Toto zahŕňa diskrimináciu na základe predsudkov voči sexuálne vykorisťovaným deťom, deťom žijúcim na ulici alebo deťom v konflikte so zákonom, či na základe oblečenia alebo správania detí. Zmluvné strany dohovoru sú povinné riešiť diskrimináciu detí pochádzajúcich zo zraniteľných alebo marginalizovaných skupín, ako sa uvádza v ods. 72 písm. g) tohto všeobecného komentára, a vynakladať proaktívne úsilie na zabezpečenie práva na ochranu rovnako pre takéto deťom ako pre všetky ostatné deti.
61. **Článok 3 (záujem dieťaťa).** Výbor zdôrazňuje, že výklad „najlepšieho záujmu dieťaťa“ musí byť v súlade s celým Dohovorom, vrátane povinnosti chrániť dieťa pred všetkými formami násillia. Nie je možné ho používať na ospravedlnenie praktík, vrátane telesného trestania a iných foriem krutého alebo ponížujúceho trestania, ktoré sú v rozpore s ľudskou dôstojnosťou a právom dieťaťa na telesnú integritu. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa dospelým nesmie prevážiť nad povinnosťou rešpektovať všetky práva dieťaťa zakotvené v Dohovore. Výbor zastáva názor, že záujmom dieťaťa najlepšie slúži:
- a) predchádzanie všetkým formám násillia a presadzovanie pozitívnej výchovy s dôrazom na primárnu prevenciu v národných koordinačných rámcoch;
  - b) primerané investície do ľudských, finančných a technických zdrojov určených na zavádzanie a vykonávanie integrovaného systému podpory a ochrany dieťaťa založenom na právach dieťaťa.

62. **Článok 6 (život, prežitie a rozvoj).** Ochrana pred všetkými formami násilia nesmie byť vnímaná len z pohľadu naplnenia práva dieťaťa na „život“ a „prežitie“, ale aj z pohľadu jeho práva na „rozvoj“, ktoré treba interpretovať v súlade s celkovým cieľom ochrany dieťaťa. Povinnosť zmluvnej strany dohovoru preto zahŕňa komplexnú ochranu pred násilím a vykorisťovaním, ktoré by mohlo ohroziť právo dieťaťa na život, prežitie a rozvoj. Výbor očakáva od zmluvných strán dohovoru, že „rozvoj“ budú interpretovať v tom najširšom zmysle slova ako holistickú koncepciu zahŕňajúcu telesný, duševný, duchovný, mravný, psychologický a sociálny rozvoj. Vykonávacie opatrenia by sa mali zamerať na dosiahnutie optimálneho rozvoja všetkých detí.
63. **Článok 12 (právo na vypočutie).** Výbor zastáva názor, že participácia dieťaťa podporuje ochranu a ochrana dieťaťa je zas kľúčom k jeho participácii. Právo dieťaťa na vypočutie sa vzťahuje aj na veľmi malé deti, ktoré sú v súvislosti s násilím zvlášť zraniteľné. V procese ochrany dieťaťa je základnou povinnosťou podnecovať deti, aby vyjadrovali svoje názory a prikladať ich názorom náležitú váhu. V situáciách, kedy bolo dieťa vystavené násiliu, má jeho právo na vypočutie osobitnú váhu (pozri všeobecný komentár Výboru č. 12 (2009), ods. 118 a nasl.). V súvislosti s rodinou a výchovou sa výbor vyjadril, že toto právo zohráva významnú úlohu v prevencii všetkých foriem násilia v domácnosti a rodine. Výbor ďalej upozorňuje na dôležitosť participácie detí na príprave stratégií zameraných na všeobecnú prevenciu a prevenciu v školách, najmä na odstraňovanie a prevenciu šikanovania a iných foriem násilia v školách. Treba podporovať iniciatívy a programy zamerané na posilnenie schopnosti detí eliminovať násilie. S ohľadom na fakt, že prežitie násilia nevyhnutne vedie pocitu bezmocnosti, je treba zabezpečiť, aby intervencie na ochranu dieťaťa ďalej túto bezmocnosť neprehlbovali, ale naopak pozitívne prispievali k ich zotaveniu asociálnej reintegrácii prostredníctvom citlivo podporovanej participácie. Výbor si povšimol, že prekážkam v participácii musia čeliť najmä deti pochádzajúce z marginalizovaných alebo diskriminovaných skupín. Riešenie týchto prekážok má osobitný význam pre ochranu detí, najmä preto, že takéto deti sú najčastejšie obeťami násilia.
64. Všeobecná relevantnosť nasledujúcich dvoch článkov Dohovoru im dáva z pohľadu vykonávania článku 19 osobitný význam.
65. **Článok 4 (potrebné/primerané opatrenia).** Článok 4 ukladá zmluvným stranám dohovoru povinnosť prijať všetky potrebné opatrenia na vykonávanie všetkých práv zakotvených v Dohovore, vrátane článku 19. Pri uplatňovaní článku 4 Dohovoru si treba uvedomiť, že právo na ochranu pred všetkými formami násilia uvedené v článku 19 je občianskym právom a slobodou. Vykonávanie článku 19 je preto okamžitou a bezpodmienečnou povinnosťou zmluvných strán dohovoru. Vo svetle článku 4 sú zmluvné strany dohovoru, bez ohľadu na hospodárske okolnosti, povinné prijať všetky potrebné opatrenia na vykonávanie práv dieťaťa, pričom musia venovať osobitnú pozornosť najznevýhodnenejším skupinám (pozri všeobecný komentár Výboru č. 5 ods. 8). Článok zároveň zdôrazňuje, že dostupné zdroje musia byť využité v maximálnom možnom rozsahu.
66. **Článok 5 (orientácia a usmerňovanie v súlade s rozvíjajúcimi sa schopnosťami dieťaťa).** Vykonávanie článku 19 si vyžaduje uznanie a podporu primárneho významu rodičov, širšej rodiny, zákonných zástupcov a členov komunity v starostlivosti a ochrane dieťaťa a v predchádzaní násiliu. Tento prístup je v súlade s článkom 5, v ktorom sa presadzuje povinnosť rešpektovať zodpovednosti, práva a povinnosti opatrovníkov „poskytnúť dieťaťu pomoc pri orientácii a výkone jeho práv uznaných Dohovorom v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami“(vrátane článku 19). (Pozri tiež ods. 72 písm. d) o primárnom postavení rodiny v kontexte národných koordinačných rámcov a ďalšie články relevantné pre rodinu).

67. **Ďalšie relevantné články.** Dohovor obsahuje viacero ďalších článok, ktoré sa explicitne alebo konkludentne týkajú násilia a ochrany dieťaťa. Článok 19 je potrebné chápať v súvislosti s týmito článkami. Tieto komplexné odkazy demonštrujú potrebu zohľadnenia všadeprítomného ohrozenia vykonávania práv dieťaťa násilím vo všetkých jeho formách a potrebu zabezpečiť ochranu detí vo všetkých životných situáciách a počas celého ich rozvoja.

VI. Národný koordinačný rámec pre riešenie násilia páchaného na deťoch

68. **Za hranice národných akčných plánov.** Výbor si uvedomuje, že mnohé národné akčné plány prijaté zmluvnými stranami dohovoru za účelom vykonávania práv dieťaťa zahŕňajú opatrenia na zákaz, predchádzanie a odstránenie všetkých foriem násilia páchaného na deťoch. Napriek tomu, že tieto akčné plány prispievajú k tomu, aby deti mohli využívať svoje práva, ukázali sa ako problematické z hľadiska ich vykonávania, monitorovania, hodnotenia a následného sledovania. Často sa napríklad stáva, že nie sú prepojené s celkovou politikou, programami, rozpočtom a koordinačnými mechanizmami rozvoja. S výhľadom na prijatie vhodnejšieho a pružnejšieho nástroja výbor navrhuje vytvorenie „koordinačného rámca pre riešenie násilia páchaného na deťoch“ pre všetky opatrenia vychádzajúce z práv dieťaťa zamerané na ochranu všetkých detí pred násilím vo všetkých jeho formách a podporu vytvárania ochranného prostredia.²⁴ Takýto koordinačný rámec by bolo možné používať namiesto národných akčných plánov, v prípade, že neexistujú alebo sa ukázali ako nepraktické. Aj v prípade, že sa darí národné akčné plány efektívne vykonávať, môže koordinačný rámec slúžiť ako doplnok jeho úsilií, stimulovať diskusiu a generovať nové myšlienky a zdroje na zlepšenie fungovania plánu.
69. **Národný koordinačný rámec pre riešenie násilia páchaného na deťoch** Koordinačný rámec môže slúžiť ako spoločný referenčný rámec a mechanizmus pre komunikáciu medzi jednotlivými ministerstvami a ďalšími štátnymi a občianskymi aktérmi na všetkých úrovniach o potrebných opatreniach, rozsahu opatrení ako aj o každej etape intervencie identifikovanej v článku 19. Môže podporiť pružnosť a kreativitu a umožniť prípravu a uskutočňovanie iniciatív vedených súčasne vládou aj komunitami, ktoré budú zároveň súčasťou celkového kohézneho a koordinovaného rámca. V predchádzajúcich odporúčaní a všeobecných komentároch, vrátane Všeobecného komentára č. 5 o všeobecných vykonávacích opatreniach už výbor naliehal na zmluvné strany dohovoru, aby pripravovali plány a stratégie týkajúce sa osobitných aspektov Dohovoru (napr. trestnoprávneho systému pre mladistvých alebo oblasti raného detstva). V tomto kontexte výbor odporúča prípravu národného koordinačného rámca na ochranu pred všetkými formami násilia, vrátane komplexných preventívnych opatrení.
70. **Rôzne východiskové situácie.** Výbor si uvedomuje, že ochrana detí pred všetkými formami násilia je pre väčšinu krajín veľmi náročnou úlohou a že zmluvné strany dohovoru sa pri príprave a zavádzaní opatrení nachádzajú v rôznych východiskových situáciách ich existujúcich infraštruktúr práva, inštitúcií a služieb, kultúrnych zvyklostí a odborných kompetencií ako aj úrovne dostupných zdrojov.
71. **Proces prípravy národného koordinačného rámca.** Neexistuje žiadny jediný správny model koordinačného rámca pre ochranu pred všetkými formami násilia. Niektoré krajiny investovali do samostatného systému ochrany detí, iné uprednostnili začlenenie

---

²⁴ Pozri tiež zastrešujúce odporúčania nezávislého experta pre štúdiu OSN o násilí páchanom na deťoch (A/61/299), ods. 96.

otázok ochrany do bežných systémov vykonávania práv detí. Skúsenosti naznačujú, že proces prípravy systému je kľúčovým momentom pre jeho úspešné zavedenie. Kľúčom k vytvoreniu pocitu vlastníctva a zabezpečeniu účasti vedúcich zástupcov všetkých zainteresovaných skupín je šikovnía facilitácia, medzi iným aj prostredníctvom multidisciplinárnej pracovnej skupiny s primeranou rozhodovacou mocou, ktorá sa bude pravidelne stretávať a bude pripravená postupovať ambiciózne. Systém prevencie a ochrany pred všetkými formami násilia by mal budovať na silných stránkach existujúcich formálnych a neformálnych infraštruktúr, služieb a organizácií. Treba identifikovať prípadné nedostatky a medzery a doplniť ich v súlade s povinnosťami stanovenými v článku 19 a ďalších článkoch Dohovoru, medzinárodnými a regionálnymi ľudskoprávnymi zmluvami a usmerneniami uvedenými v štúdiu OSN o násilí páchanom na deťoch, týmto všeobecným komentárom a ďalšími podpornými dokumentmi. Proces národného plánovania by mal byť transparentný, inkluzívny a plne otvorený širokej verejnosti, mala by sa na ňom podieľať vláda, mimovládne organizácie, odborníci z výskumu a praxe, rodičia a deti. Mal by byť prístupný a zrozumiteľný pre deti aj dospelých. Na národný koordinačný rámec musia byť vyčlenené dostatočné finančné, ľudské a technické zdroje a ak je to možné, mal by byť súčasťou štátneho rozpočtu.

72. **Prvky, ktoré je potrebné zapracovať do národných koordinačných rámcov.** Nasledujúce prvky je treba zapracovať do všetkých opatrení (zákonodarných, správnych, sociálnych a výchovných) a všetkých etáp intervencie (od prevencie až po zotavenie a reintegráciu):

- a) *Prístup založený na právach dieťaťa.* Tento prístup sa zakladá na uznaní dieťaťa ako držiteľa práv na rozdiel od príjemcu benevolentného konania dospelých. Zahŕňa rešpektovanie a podporovanie konzultácie a spolupráce s deťmi pri tvorbe, vykonávaní, zavádzaní a hodnotení koordinačného rámca a jeho konkrétnych opatrení, s prihliadnutím na ich vek a rozvíjajúce sa schopnosti.
- b) *Rodový rozmer násilia páchaného na deťoch.* Zmluvné strany dohovoru by mali zabezpečiť, aby ich politiky a opatrenia zohľadňovali odlišné riziká, ktorým musia čeliť dievčatá a chlapci v súvislosti s rôznymi formami násilia v rôznych prostrediach. Zmluvné strany dohovoru by sa mali zaoberať riešením rodovej diskriminácie v rámci komplexnej stratégie na predchádzanie násiliu. Sem patrí riešenie rodových stereotypov, nevyváženosti moci, nerovnosti a diskriminácie, ktoré podporujú a ospravedlňujú používanie násilia a trestania doma, v škole a vzdelávacích zariadeniach, v komunitách, na pracovisku, v inštitúciách a všeobecne v celej spoločnosti. Treba aktívne podporovať mužov a chlapcov ako strategických partnerov a spojencov, poskytovať im, spolu so ženami a dievčatami, príležitosti na zvyšovanie vzájomného rešpektu a pomáhať pochopiť, ako zastaviť rodovú diskrimináciu a jej násilné prejavy.
- c) *Primárna (všeobecná) prevencia.* Podrobnosti sú uvedené v odseku 42 tohto všeobecného komentára.
- d) *Primárne postavenie rodiny v stratégiách starostlivosti a ochrany dieťaťa.*²⁵ Z hľadiska ochrany detí a prevencie násilia disponuje najväčším potenciálom rodina (vrátane širšej rodiny a iných foriem starostlivosti rodinného typu). Rodina dokáže dieťa podporiť a pripraviť na to, aby sa vedelo chrániť samé. Práve preto by mala byť podpora rodín, posilnenie rodinného života a práca s rodinami prioritou v činnostiach zameraných na ochranu dieťaťa v každej etape intervencie, najmä pri prevencii (uskutočňovanej prostredníctvom dobrej starostlivosti o deti) a ranej intervencii. Výbor si je však vedomý aj toho, že

---

²⁵ Pozri tiež Usmernenia pre náhradnú starostlivosť.

veľká časť násilia páchaného na deťoch, vrátane sexuálneho zneužívania, sa odohráva v kontexte rodiny a preto dôrazne upozorňuje na nevyhnutnosť zásahu v rodinách, kde sú deti vystavované násiliu zo strany svojich príbuzných.

- e) *Faktory ochrany a odolnosti.* Je veľmi dôležité uvedomiť si význam faktorov ochrany a odolnosti tzn. interné a externé silné stránky a podpory, ktoré prispievajú k posilneniu osobnej bezpečnosti a bránia zneužívaniu a zanedbávaniu a ich negatívnemu vplyvu. Medzi ochranné faktory patrí stabilná rodina, podpora výchovy, ktorá napĺňa telesné a psychické potreby dieťaťa, pozitívne nenásilné udržiavanie disciplíny, bezpečné pripútanie dieťaťa k najmenej jednému dospelému, podporné vzťahy s rovesníkmi a ďalšími osobami (vrátane učiteľov), sociálne prostredie podporujúce prosociálne, nenásilné a nediskriminačné postoje a správanie, vysoká úroveň sociálnej súdržnosti v komunite a prospievajúce sociálne siete a vzťahy v susedstve.
- f) *Rizikové faktory.* Na zníženie rizikových faktorov, ktorým môžu byť vystavené deti všeobecne alebo v konkrétnych kontextoch, treba prijímať proaktívne špecializované opatrenia. Sem patria rizikové faktory súvisiace s rodičmi ako sú zneužívanie omamných látok, duševné poruchy a sociálna izolácia, ako aj rizikové faktory rodinného charakteru ako sú chudoba, nezamestnanosť, diskriminácia a marginalizácia. Vo všeobecnosti sa všetky deti vo veku od 0 do 18 rokov považujú za zraniteľné až do ukončenia svojho neurologického, psychického, sociálneho a telesného rastu a vývinu. Bábätkám a veľmi malým deťom hrozí ešte väčšie riziko, čo spôsobuje najmä nezrelosť ich rozvíjajúceho sa mozgu a ich úplná závislosť od dospelých. Ohrozené sú deti oboch pohlaví, ale násilie má často aj rodový komponent.
- g) *Deti v potenciálne zraniteľných situáciách.* Medzi deti, ktoré budú veľmi pravdepodobne vystavené násiliu, patria okrem iných: deti nežijúce so svojimi biologickými rodičmi, ale v rôznych formách náhradnej starostlivosti; nezaregistrované pri narodení; na ulici; v skutočnom alebo domnelom konflikte so zákonom, deti s telesným postihnutím, so zmyslovými poruchami, poruchami učenia, psycho-sociálnymi poruchami a vrodenými, získanými a/alebo chronickými ochoreniami alebo závažnými problémami správania; deti pôvodného obyvateľstva²⁶ alebo etnických menšín, menšinových náboženských alebo jazykových skupín; lesbické, homosexuálne, transsexuálne alebo transgenderové deti; deti ohrozené škodlivými tradičnými praktikami, ranými manželstvami (najmä dievčatá a najmä, i keď nie výhradne, nútenými manželstvami); deti vykonávajúce život ohrozujúcu prácu, vrátane najhorších foriem detskej práce; migrantské a utečenecké deti, alebo násilne presídlené deti, ktoré už zažili násilie; deti, ktoré zažívajú násilie doma a v komunitách; deti zo slabých socioekonomických prostredí, kde sú dostupné zbrane, drogy a alkohol; deti žijúce v oblastiach s častým výskytom nehôd alebo v toxickom prostredí; deti nakazené vírusom HIV/AIDS alebo postihnuté následkami nákazy v ich prostredí; podvyživené deti; deti, ktoré sú zároveň živiteľmi rodín a ktoré vedú domácnosti; deti narodené nepľnoletým rodičom (mladším ako 18 rokov); nechcené deti; predčasne narodené deti alebo deti z viacdetného

---

²⁶ V niektorých spoločnostiach, na rozdiel od nepôvodných rodín, je primárnym dôvodom odnímania detí z rodín pôvodných obyvateľov práve „zanedbávanie“, nie „zneužívanie“. V tomto kontexte je často vhodnejšie využívať netrestajúce služby podpory a intervencie zamerané na rodiny, ktoré pomáhajú riešiť príčiny zanedbávania (chudobu, bývanie, historické okolnosti). Osobitné úsilie treba vynakladať na riešenie diskriminácie v poskytovaní služieb a škály intervenčných možností pre komunity menšinového a pôvodného obyvateľstva.

tehotenstva; hospitalizované deti s nedostatočným dohľadom alebo kontaktom s opatrovníkmi; deti vystavené IKT bez uplatnenia primeraných ochranných opatrení, dohľadu alebo bez prípravy na samostatnú ochranu. Deti v núdzových situáciách sú extrémne zraniteľné voči násiliu, najmä ak sú v dôsledku sociálnych a ozbrojených nepokojov, prírodných katastrof a iných komplexných alebo chronických núdzových situácií oddelené od svojich opatrovníkov a ich starostlivosti a prídú k poškodeniu alebo dokonca zničeniu ich bezpečných prostredí.

- h) *Alokácia zdrojov.* V jednotlivých sektoroch treba v maximálnom možnom rozsahu vyčleniť potrebné ľudské, finančné a technické zdroje. Treba pripraviť a zaviesť monitorovacie mechanizmy, ktoré umožnia sledovať alokované prostriedky a ich efektívne využívanie.
- i) *Koordináčny mechanizmy.* Treba explicitne vymedziť mechanizmy, ktoré na ústrednej, regionálnej a miestnej úrovni zabezpečia efektívnu koordináciu medzi jednotlivými sektormi, občianskou spoločnosťou a vedeckou obcou zameranou na empirický výskum. Tieto mechanizmy musia byť podporené správnymi opatreniami uvedenými vyššie.
- j) *Zodpovednosť.* Zmluvné strany dohovoru, národné a miestne agentúry a organizácie a všetci relevantní aktéri občianskej spoločnosti musia na splnenie svojich záväzkov a povinností týkajúcich sa ochrany detí pred násilím proaktívne vo vzájomnej súčinnosti prijať a používať štandardy, ukazovatele, nástroje a systémy monitorovania, merania a hodnotenia. Výbor priebežne vyjadruje svoju podporu vytváraniu systémov zodpovednosti zmluvnými stranami dohovoru, najmä takých, ktoré využívajú zber a analýzu údajov, tvorbu ukazovateľov, monitorovanie a hodnotenie, ale zároveň podporuje aj činnosť nezávislých ľudskoprávných inštitúcií. Výbor odporúča, aby zmluvné strany dohovoru uverejňovali ročné správy o pokroku dosiahnutom v oblasti zákazu, prevencie a odstraňovania násillia, predkladali ich na zváženie a diskusiu parlamentu a zároveň vyzývali k vyjadreniu k obsahu správy aj všetkých relevantných aktérov.

VII. Zdroje pre vykonávanie a potreba medzinárodnej spolupráce

- 73. **Povinnosti zmluvných strán dohovoru.** Vo svetle povinnosti zmluvných strán dohovoru vyplývajúcich, medzi inými, z článkov 4 a 19, je výbor presvedčený, že nedostatok zdrojov nemôže slúžiť ako ospravedlnenie neprijímania alebo prijímania nedostatočných opatrení potrebných na zabezpečenie ochrany dieťaťa. Z tohto dôvodu nalieha na zmluvné strany dohovoru, aby prijímali komplexné, strategické a časovo vymedzené koordináčny rámce pre starostlivosť a ochranu detí. Výbor upozorňuje najmä na potrebu konzultácie s deťmi počas prípravy týchto stratégií, rámcov a opatrení.
- 74. **Zdroje podpory.** S ohľadom na rôzne východiskové situácie, na ktoré upozorňuje ods.70, a skutočnosť, že rozpočty na štátnej a decentralizovanej úrovni by mali byť primárnym zdrojom prostriedkov pre stratégie starostlivosti a ochrany dieťaťa, výbor upriamuje pozornosť zmluvných strán dohovoru na možnosti medzinárodnej spolupráce a pomoci načrtnuté v článkoch 4 a 45 Dohovoru. Výbor vyzýva nasledujúcich partnerov, aby finančne aj technicky podporili programy ochrany detí, vrátane školení, ktoré v plnej miere zohľadňujú požiadavky stanovené v článku 19 Dohovoru a v širšom kontexte

Dohovoru:²⁷ zmluvné strany dohovoru poskytujúce rozvojovú spoluprácu; darcovské inštitúcie (vrátane Svetovej banky, súkromných zdrojov a nadácií); agentúry a organizácie OSN a ďalšie medzinárodné a regionálne subjekty a organizácie. Spomínaná finančná a technická podpora by mala byť poskytovaná systematicky prostredníctvom silných a rovnocenných partnerstiev na národnej a medzinárodnej úrovni. Hlavnými komponentmi napomáhajúcimi udržateľnému rozvoju krajín prijímajúcich medzinárodnú pomoc by mali byť programy ochrany založené na právach dieťaťa. Výbor vyzýva tieto subjekty, aby pri plnení stanoveného cieľa spolupracovali s výborom, špeciálnym zástupcom Generálneho tajomníka pre násilie páchané na deťoch a ďalšími medzinárodnými a regionálnymi ľudskoprávnymi mechanizmami.

75. **Zdroje potrebné na medzinárodnej úrovni.** Na pomoc zmluvným stranám dohovoru pri plnení ich povinností súvisiacich s vykonávaním článku 19 treba na medzinárodnej úrovni investovať do nasledujúcich oblastí:

- a) Ľudské zdroje: zlepšenie komunikácie, spolupráce a individuálnych výmen poznatkov medzi odbornými združeniami (napr. organizáciami a inštitúciami v oblasti medicíny, duševného zdravia, sociálnej práce, práva, vzdelávania, zneužívania detí, výskumu, práv detí a školenia); zlepšenie vnútornej aj vzájomnej komunikácie a spolupráce so skupinami občianskej spoločnosti (napríklad vedeckými obcami zameranými na výskum, mimovládny organizáciami, organizáciami vedenými deťmi, náboženskými organizáciami, organizáciami osôb so zdravotným postihnutím komunitami a mládežníckymi skupinami a jednotlivými odborníkmi, ktorí sa zaoberajú rozvíjaním a výmenou poznatkov a praxe);
- b) Finančné zdroje: zlepšenie koordinácie, monitorovania a hodnotenia darcovskej pomoci; ďalší rozvoj analýz finančného a ľudského kapitálu, ktoré umožnia ekonómom, vedeckým pracovníkom a zmluvným stranám dohovoru v plnej miere zmerať náklady na zavádzanie holistických systémov ochrany dieťaťa (s dôrazom na primárnu prevenciu) a porovnať ich s nákladmi na zvládanie priameho a nepriameho (vrátane medzigeneračného) vplyvu násillia na jednotlivcov, komunity na národnej a dokonca aj na medzinárodnej úrovni; revidovanie politik a činností medzinárodných finančných inštitúcií, aby zohľadňovali vplyv, ktorý môžu mať na deti;²⁸
- c) Technické zdroje: ukazovatele založené na dôkazoch, systémy, modely (vrátane modelovej legislatívy), nástroje, usmernenia, protokoly a praktické štandardy pre komunity a odborných pracovníkov, usmernenia pre ich adaptáciu na rôzne kontexty; platforma pre systematickú výmenu informácií a sprístupňovanie informácií (poznatkov a praxe); univerzálne etablovaná jednoznačnosť a transparentnosť v tvorbe rozpočtov na detské práva a ochranu ako aj výstupné monitorovanie ochrany detí v priebehu pozitívnych a negatívnych hospodárskych cyklov a problematycznych okolností (technická asistencia by mala byť etablovaná priebežne prostredníctvom informácií, modelov a príslušného školenia).

76. **Regionálna a medzinárodná cezhraničná spolupráca.** Na riešenie otázok ochrany dieťaťa presahujúcich hranice jednotlivých štátov je okrem rozvojovej pomoci potrebná spolupráca najmä v nasledujúcich oblastiach: cezhraničný pohyb detí – v sprievode aj

²⁷ Pozri Všeobecný komentár č. 5 (ods. 61, 62 a 64) o potrebe všeobecného zavádzania práv detí do medzinárodnej spolupráce a technickej asistencie; potrebe takejto spolupráce v plnej miere rešpektovať a presadzovať vykonávanie Dohovoru; pridelenie zásadnej časti medzinárodnej pomoci a asistencie špecificky na oblasť detí a potrebe prípravy stratégií na odstraňovanie chudoby a sektorových prístupov, ktoré sa budú zásadne zameriavať na dodržiavanie práv detí.

²⁸ A/61/299 ods. 117.

bez sprievodu rodín – dobrovoľný aj nútený (napr. v dôsledku konfliktu, hladu, prírodných katastrof alebo epidémií), ktoré môžu ohroziť bezpečnosť detí; cezhraničný obchod s deťmi na prácu, sexuálne vykorisťovanie, adopciu, odňatie orgánov alebo na iné účely; konflikt, presahujúci hranice štátu, ktorý môže ohroziť bezpečnosť dieťaťa a jeho prístup k systémom ochrany, aj ak dieťa ostane krajine svojho pôvodu; a katastrofy, ktoré postihnú súčasne niekoľko krajín. Na ochranu detí v cezhraničnom kontexte (napr. na riešenie kyberkriminality a extrateritoriálneho stíhania osôb sexuálne zneužívajúcich deti v cestovnom ruchu a turistike, obchodníkov s deťmi a rodinami) bude možno potrebné prijať špecifickú legislatívu, politiky, programy a vytvoriť špecifické partnerstvá, bez ohľadu na to, či sa tieto deti nachádzajú v tradičných usporiadaniach opatery alebo je ich *de facto* opatrovníkom štát (ako v prípade detí bez sprievodu).